

ECONnect

NTNU

Faktor

- en eksamensavis utgitt av ECONnect

Pensumsammendrag: SØK2003 – Internasjonal økonomi

Forfatter: Drago Bergholt
E-post: bergholt@stud.ntnu.no
Skrevet: Våren 2008
Antall sider: 36

Om ECONnect:

ECONnect er en frivillig studentorganisasjon for studentene på samfunnsøkonomi- og finansøkonomistudiet ved NTNU. Vi arbeider for økt faglig kompetanse blant våre studenter samt tettere kontakt med næringslivet. Det gjør vi ved å arrangere fagdager, gjesteforelesninger, bedriftspresentasjoner m.m. I dag går det ca. 200 studenter på bachelornivå (1.-3. klasse) og ca. 70 studenter på masternivå (4.-5. klasse). Studentene på masternivå er fordelt på de to linjene samfunnsøkonomi (ca. 50 stk) og finansiell økonomi (ca. 20 stk). Mer om ECONnect og aktuelle arrangementer på www.econnect-ntnu.no.

ECONnect består av følgende personer ved utgivelsestidspunkt:

Bjørn Bergholt (Leder)	bjorn@econnect-ntnu.no
Sophie S. Strømman (Bedriftsansvarlig)	sophie@econnect-ntnu.no
Maiken Weidle (Fagdagsansvarlig)	maiken@econnect-ntnu.no
Joakim Bjørkhaug (Økonomi- og IT-ansvarlig)	joakim@econnect-ntnu.no
Elise Caspersen	elise@econnect-ntnu.no
Tiril Toftedahl	tiril@econnect-ntnu.no
Louis Dieffenthaler	louis@econnect-ntnu.no
Andreas H. Jung	andreas@econnect-ntnu.no
Mari Benedikte Ellingsen	mari@econnect-ntnu.no
Herman Westrum Thorsen	herman@econnect-ntnu.no

Post- og besøksadresse:

ECONnect, NTNU Dragvoll
 Institutt for samfunnsøkonomi
 Bygg 7, Nivå 5
 7491 Trondheim

Organisasjonsnummer:

NO 994 625 314

Hjemmeside:

www.econnect-ntnu.no

Merk: Alle pensumsammendrag og tekster som utgis av Faktor er skrevet av og for studenter. ECONnect står ikke ansvarlig for selve faginnholdet. Spørsmål om teksten kan rettes til tekstforfatteren.

1. Introduksjon

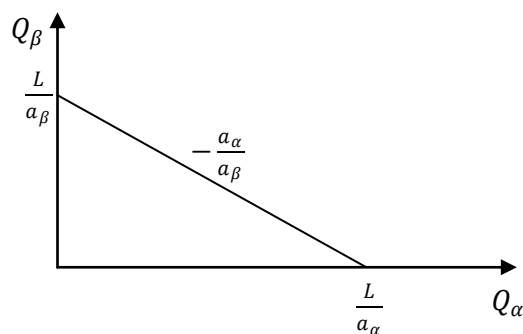
- Produksjonsfunksjon: $Y = f(L, K)$
- Internasjonal økonomi:
  - Handelsoverskudd
  - Handelsmønstre
  - Proteksjonisme
  - Betalingsbalanser
  - Valutakursregimer
  - Internasjonal policykoordinering
  - Internasjonale kapitalmarkeder

2. Verdenshandelen – et overblikk

- Tyngdekraftsmodellen: $T_{ab} = \frac{A \cdot Y_a^\alpha \cdot Y_b^\beta}{D_{ab}^\gamma}$
- Rekordstor verdenshandel grunnet lave transport- og kommunikasjonskostnader.
- I dag dominerer industrivarer verdenshandelen.
- Utviklingsland har skiftet fra å eksportere primærvarer til industrivarer.

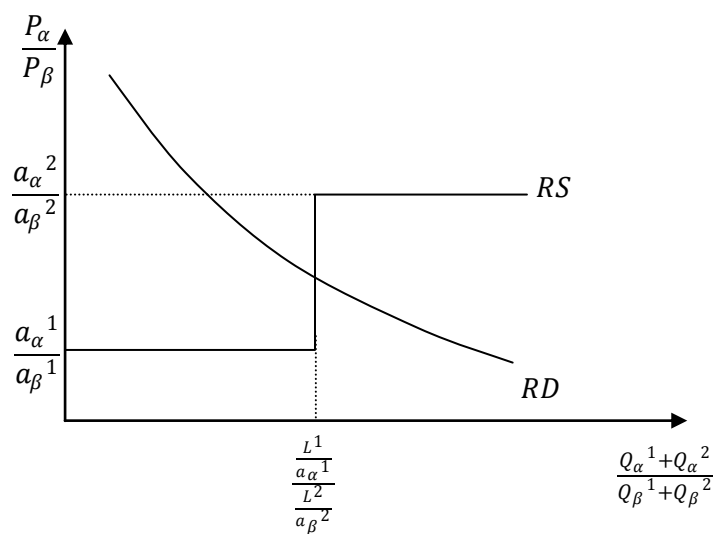
3. Produktivitet og komparative fortrinn – Ricardos modell

- Produksjonsmulighetskurven med gode α og gode β :
  - $Q_\alpha = \frac{L_\alpha}{a_\alpha}$ og $Q_\beta = \frac{L_\beta}{a_\beta}$
  - $L_\alpha + L_\beta = a_\alpha Q_\alpha + a_\beta Q_\beta \leq L \quad \Rightarrow \quad Q_\beta = \frac{L}{a_\beta} - \frac{a_\alpha}{a_\beta} Q_\alpha$

- Alternativkostnaden til α målt i β : $\frac{a_\alpha}{a_\beta}$
- Relativ pris uten mellomstatlig handel: $\frac{p_\alpha}{p_\beta} = \frac{a_\alpha}{a_\beta}$
- Lønn (modell uten profitt):
  - Determinering:
    - $\pi = pQ - wL = p\frac{L}{a} - wL$

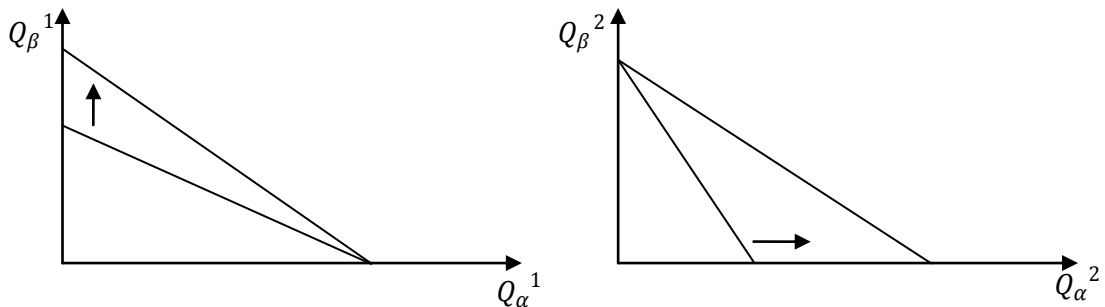
- $\frac{\partial \pi}{\partial L} = \frac{p}{a} - w = 0 \quad \Rightarrow \quad w = \frac{p}{a}$
  - Gode α : $w_\alpha = \frac{p_\alpha}{a_\alpha}$
  - Gode β : $w_\beta = \frac{p_\beta}{a_\beta}$
  - Arbeidskraft og spesialisering: Arbeidskraften går dit lønnen er størst.
    - $\frac{p_\alpha}{a_\alpha} > \frac{p_\beta}{a_\beta}$ eller $\frac{p_\alpha}{p_\beta} > \frac{a_\alpha}{a_\beta} \quad \Rightarrow \quad$ Spesialisering i produksjon av gode α
    - $\frac{p_\alpha}{a_\alpha} < \frac{p_\beta}{a_\beta}$ eller $\frac{p_\alpha}{p_\beta} < \frac{a_\alpha}{a_\beta} \quad \Rightarrow \quad$ Spesialisering i produksjon av gode β
- Ricardos modell: Handel mellom land 1 og 2 i en enfaktor-økonomi med varene α og β :
  - Relativt kvantum, relative priser, samt relativt tilbud og etterspørsel:

- Talleksempel:
  - $a_\alpha^1 = 1$
  - $a_\beta^1 = 2$
  - $a_\alpha^2 = 6$
  - $a_\beta^2 = 3$
  - $P_\alpha = P_\beta$
  - Bedrift 1 kan bruke én time på å produsere én enhet av gode α , eller to timer på å produsere én enhet av gode β , for deretter å bytte den for én enhet av gode α . Bedrift 1 velger å spesialisere seg på produksjon av gode α fordi dette til gitt arbeidskraft og teknologi innebærer større tilgang på gode β .
  - Bedrift 2 kan bruke seks timer på å produsere én enhet av gode α , eller tre timer på å produsere én enhet av gode β , for deretter å bytte den for én enhet av gode α . Bedrift 2 velger å spesialisere seg på produksjon av gode β fordi dette til gitt arbeidskraft og teknologi innebærer større tilgang på gode α .

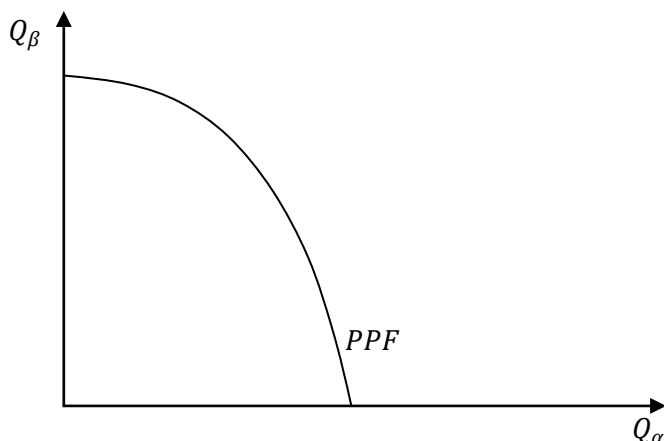
- Velferden øker etter handel fordi produksjonsmulighetskurven til begge land skifter utover:
  - Substitusjonseffekt: Et av godene blir relativt billigere i forhold til det andre; konsumentene etterspør mer av et gode, og mindre av et annet.
  - Inntektseffekt: Prisreduksjon på et av godene gir generell økning i kjøpekraften; konsumentene etterspør mer av begge goder.

- Kritikk av Ricardo-modellen:
  - Ser bort fra at handel påvirker inntektsfordelingen.
  - Urealistisk med full spesialisering på grunn av:
    - Andre produksjonsfaktorer.
    - Handelsbarrierer.
    - Mange goder er ikke egnet for handel på tvers av markeder.

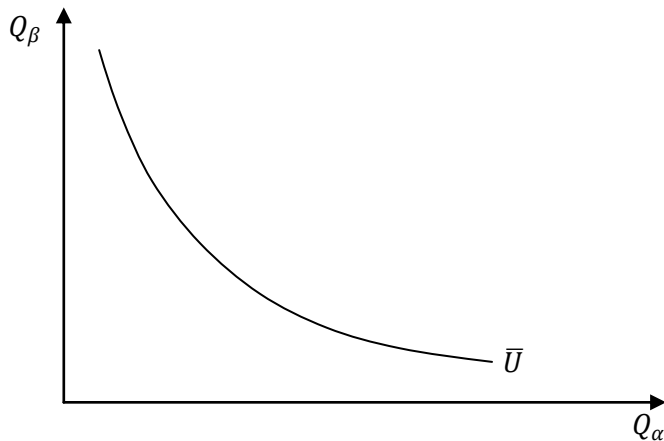
4. Ressurser, komparative fortrinn og inntektsfordeling – Heckscher-Ohlinmodellen

- En tofaktor-økonomi med varene α og β :
  - Summen av realkapital og arbeidskraft som brukes i produksjon av gode α og β kan ikke overgå den totale tilgangen på realkapital og arbeidskraft:
    - $Q_\alpha a_{K\alpha} + Q_\beta a_{K\beta} \leq K$
    - $Q_\alpha a_{L\alpha} + Q_\beta a_{L\beta} \leq L$
  - Antar positiv, men avtagende grenseproduktivet:
    - Produksjonsmulighetskurven:

- Antar positiv, men avtagende grensenytte på konsum:

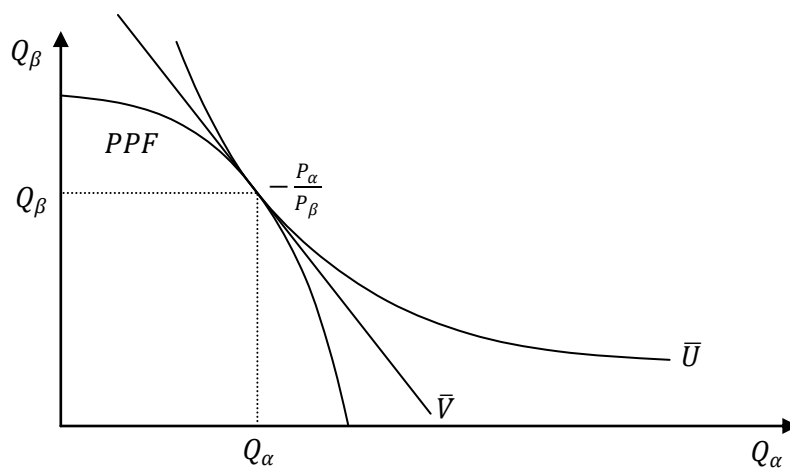
- $U = f(Q_\alpha, Q_\beta)$
- $\frac{\partial U}{\partial Q_\alpha} > 0$ og $\frac{\partial U}{\partial Q_\beta} > 0$
- $\frac{\partial^2 U}{\partial Q_\alpha^2} < 0$ og $\frac{\partial^2 U}{\partial Q_\beta^2} < 0$

- Prisdeterminering: Tilbudssidens marginale substitusjonsvillighet i produksjon er lik etterspørselssidens marginale substitusjonsvillighet i konsum.

- Stigningstallet i tangeringspunktet mellom konsumentenes indifferenskurve og produsentenes produksjonsmulighetskurve kan vi også definere som stigningstallet til markedets isoverdilinje; alle kvantumkombinasjoner av godene α og β som gir verdi lik omsetningen i

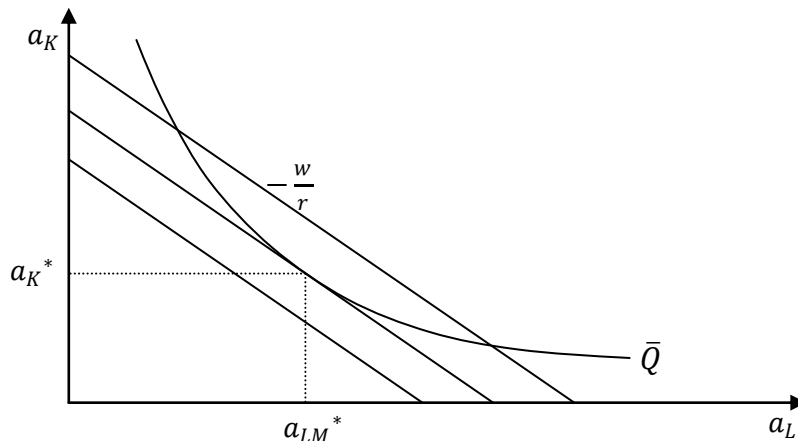
$$\text{markedet: } \bar{V} = P_\alpha Q_\alpha + P_\beta Q_\beta \quad \Rightarrow \quad Q_\beta = \frac{\bar{V}}{P_\beta} - \frac{P_\alpha}{P_\beta} Q_\alpha$$

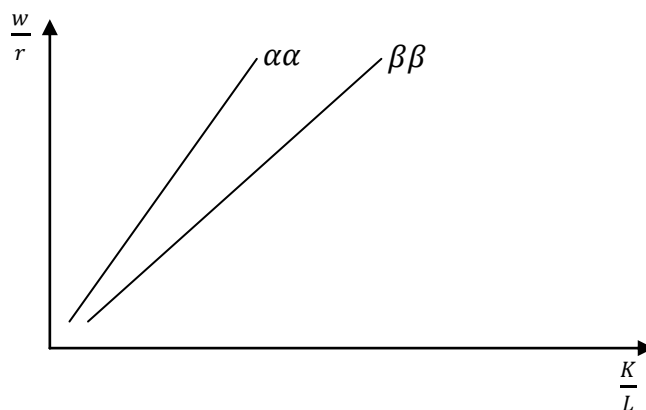
- Innsatsfaktorpriser og innsatsfaktorbruk:

- Kostnadsminimering – Isokvantkurver og isokostlinjer:
  - Isokvantkurven $\bar{Q}$ viser alle kombinasjoner av innsatsfaktorbruk som gir samme produksjonskvantum.

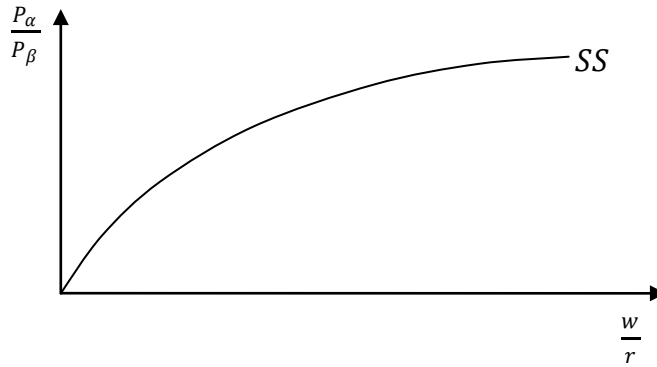
- Isokostlinjen viser alle kombinasjoner av innsatsfaktorbruk som gir samme enhetskostnader: $MC = ra_L + wa_K \Rightarrow a_K = \frac{MC}{r} - \frac{w}{r}a_L$.
- Til gitt produksjon $\bar{Q}$ ønsker tilbudssiden å minimere enhetskostnadene ved produksjon til: $MC_{min} = ra_L^* + wa_K^*$:

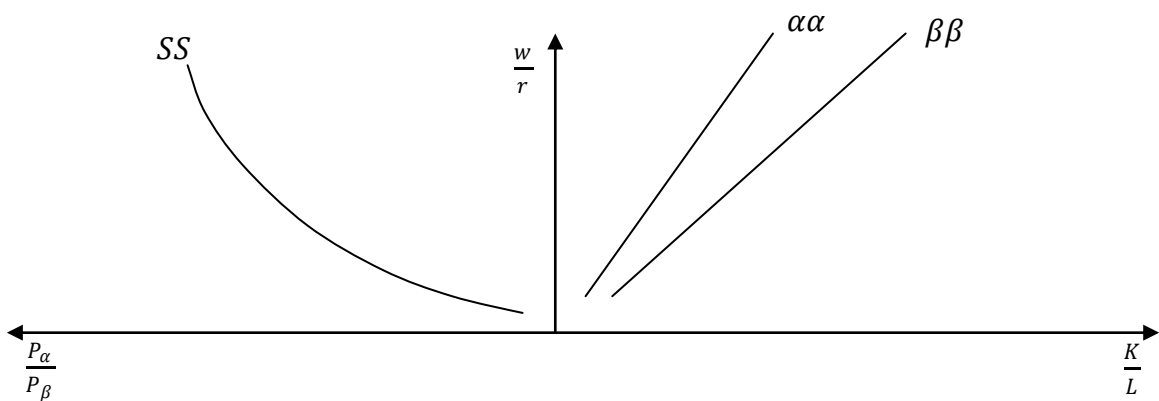
- Desto dyrere arbeidskraft er i forhold til kapital, desto mer kapital vil brukes i forhold til arbeidskraft.
  - Antar at α er et arbeidskraftintensivt gode, og at β er et kapitalintensivt gode: $\frac{a_{L\alpha}}{a_{K\alpha}} > \frac{a_{L\beta}}{a_{K\beta}}$

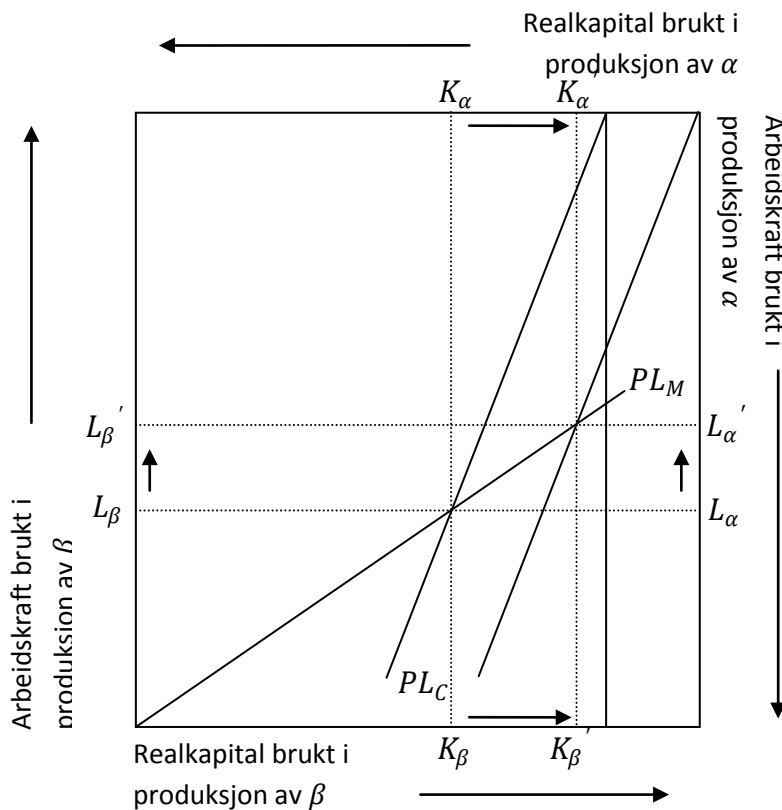
- Innsatsfaktorpriser og produktpriser:
  - Antar frikonkurrans, det vil si at grenseinntekter er lik grensekostnader:
    - $P_\alpha = wa_{L\alpha} + ra_{K\alpha}$
    - $P_\beta = wa_{L\beta} + ra_{K\beta}$
  - Økt lønnsats w øker P_α relativt mer enn P_β fordi produksjonen av α er mer arbeidskraftintensiv enn produksjonen av β .
    - Generelt: Desto dyrere arbeidskraft er i forhold til kapital, desto dyrere vil arbeidskraftintensive varer være i forhold til kapitalintensive varer.
    - På grunn av substitusjonsmuligheter er sammenhengen avtagende.

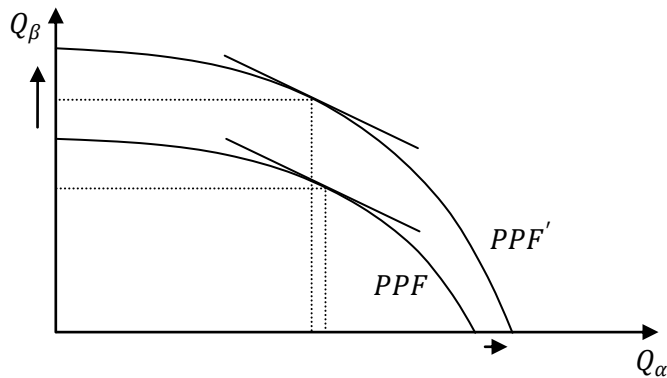
- Relative priser, faktorpriser og faktorbruk:

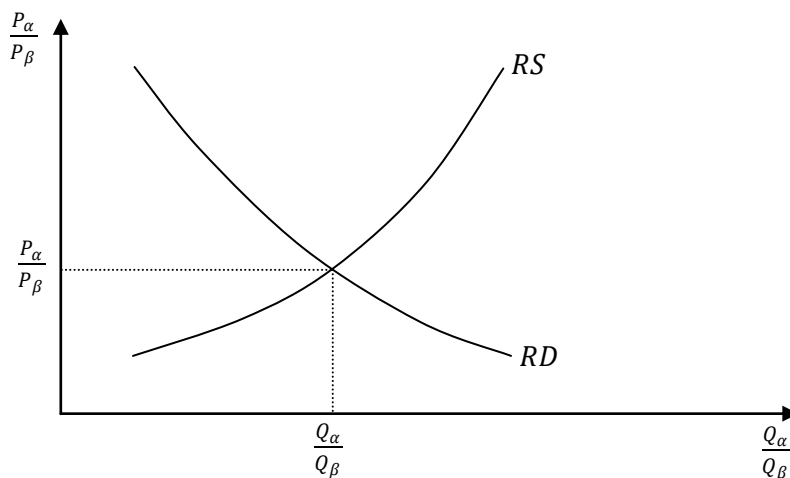
- Rybczynskiteoremet: Større tilgang på en av innsatsfaktorene gir (til gitte priser) økt produksjon av godet som bruker faktoren intensivt. Produksjonen av det andre godet vil falle. Eksempel - økt tilgang på realkapital:

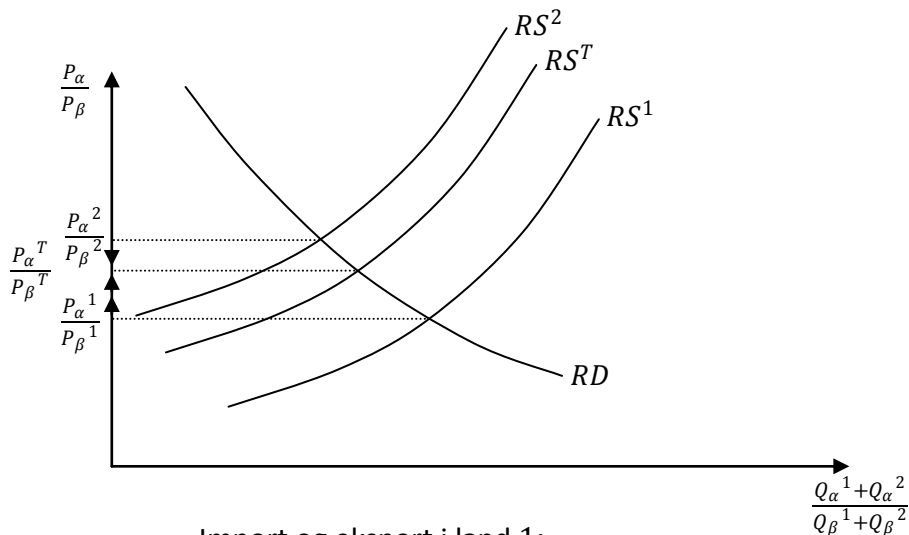
- Skiftet i produksjonsmulighetskurven er asymmetrisk:

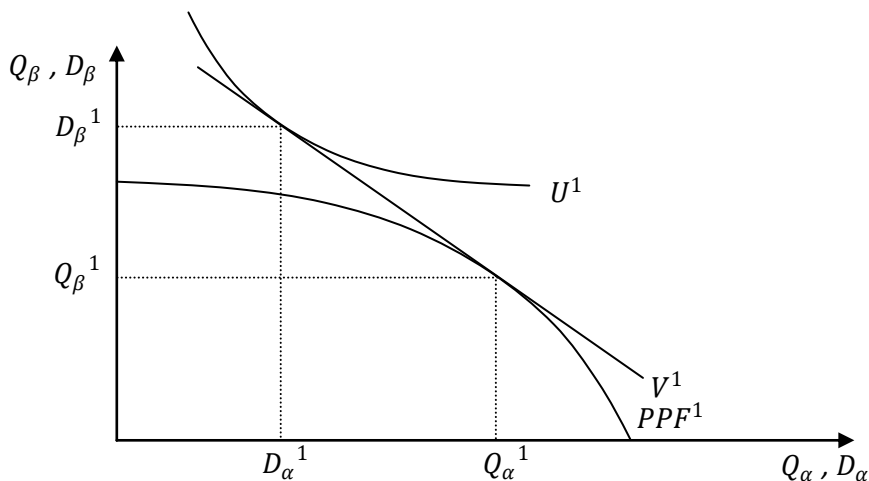
- Relativt tilbud og relativ etterspørsel:
  - Ser av produksjonsmulighetskurven at desto høyere prisen på α er i forhold til prisen på β , desto større er det relative tilbudet på α .
  - Ser av konsumentpreferansene at desto høyere prisen på α er i forhold til prisen på β , desto lavere er den relative etterspørselen etter α .
    - Relative prisendringer har både en substitusjonseffekt og en inntektseffekt på konsumentensiden.

- Heckscher-Ohlinmodellen: Handel mellom land 1 og land 2:
  - Antar lik grenseproduktivitet på innsatsfaktorene i de to landene.
  - Antar like konsumentpreferanser i de to landene.
  - Antar relativt stor tilgang på arbeidskraft i land 1 og relativt stor tilgang på realkapital i land 2.

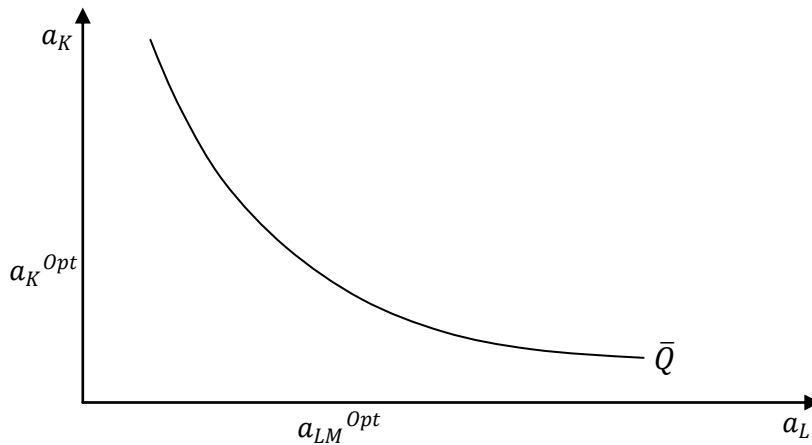

- Import og eksport i land 1:
  - Antar balanse i økonomien, det vil si at verdien av produksjon må være lik verdien av konsum: $P_\alpha Q_\alpha^1 + P_\beta Q_\beta^1 = P_\alpha D_\alpha^1 + P_\beta D_\beta^1$

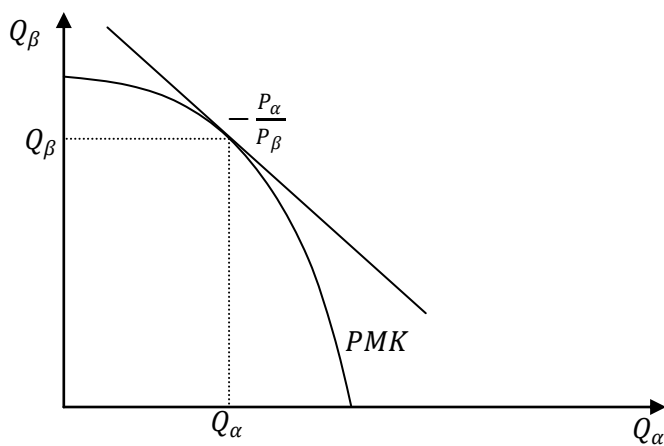

5. Standard handelsmodell

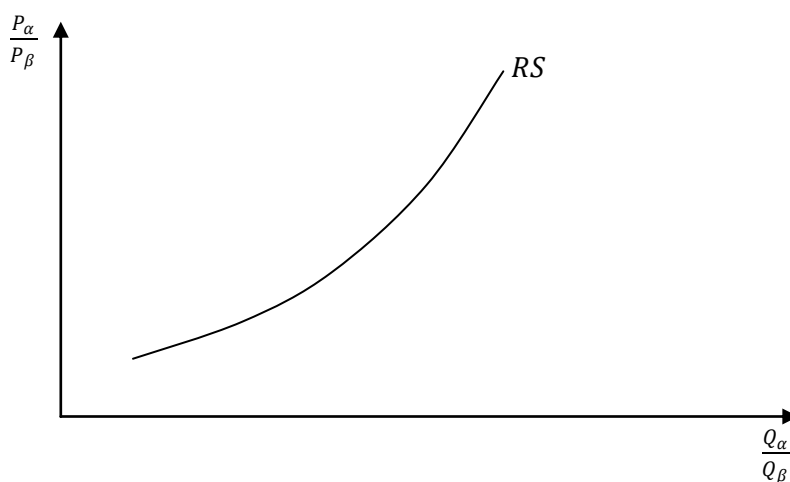
- Tar utgangspunkt i Ricardo og Heckscher-Ohlin.
- Bygger på 4 forhold:
  - Forholdet mellom produksjonsmulighetskurven og relativ tilbudskurve.
  - Forholdet mellom relative priser og relativ etterspørsel.
  - Determinering av likevekt i verdensmarkedet ved hjelp av relativt tilbud og relativ etterspørsel.
  - Effektene ved handel på velferden i et land.
- Produksjonsmulighetskurven og relativ tilbudskurve:
  - Antar at innsatsfaktorer kan substitueres mot hverandre med en avtagende teknologisk substitusjonsrate. Dette gir isokvantkurver som krummer mot origo:

- I og med at innsatsfaktorene kan substitueres med hverandre har vi en avrundet produksjonsmulighetskurve.
- Langs en isoverdilinje er produksjonsverdien er konstant:
  - $\bar{V} = P_\alpha Q_\alpha + P_\beta Q_\beta \Rightarrow Q_\beta = \frac{\bar{V}}{P_\beta} - \frac{P_\alpha}{P_\beta} Q_\alpha$
  - Isoverdilinjens stigningstall: $-\frac{P_\alpha}{P_\beta}$
  - Produsenttilpasning: Produksjonsmulighetskurven tangerer isoverdilinjen.

- Tilpasningen på produksjonsmulighetskurven gir relativ tilbudskurve:

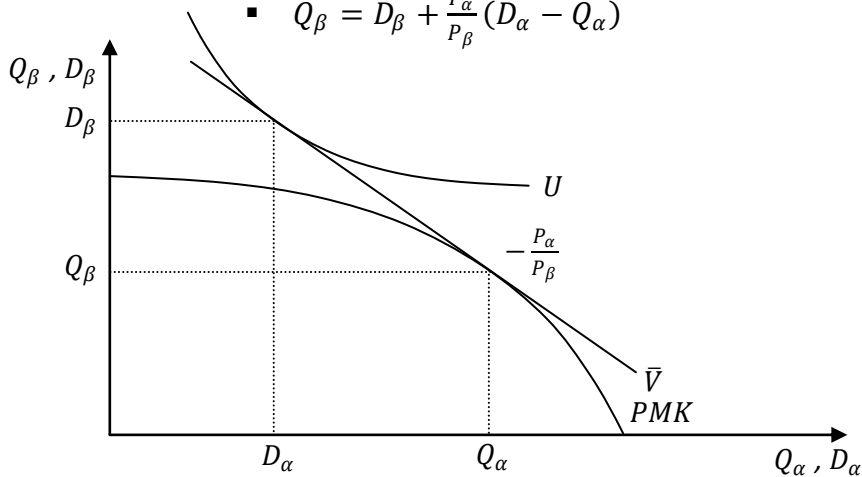

- Relative priser og relativ etterspørsel:

- Relativ etterspørselstilpasning avhenger av konsumentenes preferanser.
- Konsumkostnader er lik produksjonsinntekter:

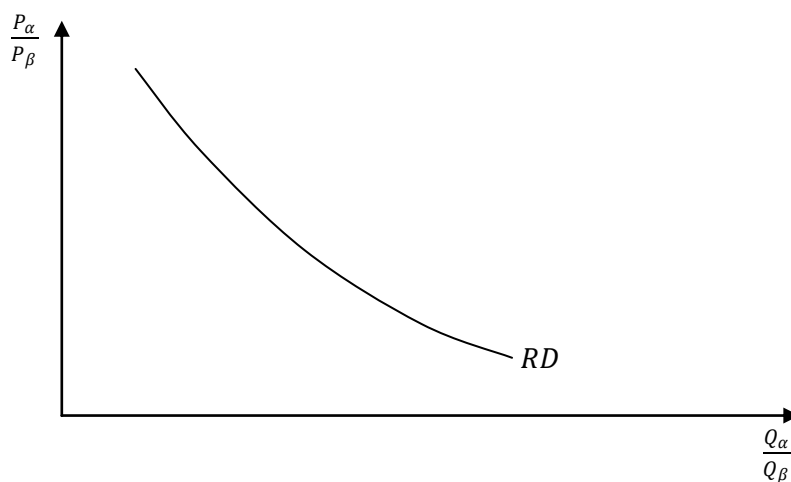
- $P_\alpha D_\alpha + P_\beta D_\beta = P_\alpha Q_\alpha + P_\beta Q_\beta = \bar{V}$

- $Q_\beta = D_\beta + \frac{P_\alpha}{P_\beta} (D_\alpha - Q_\alpha)$

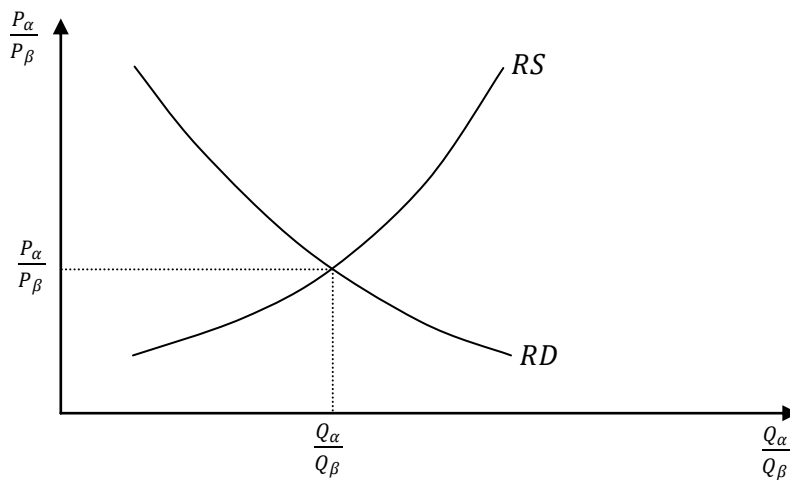

- Endring i relative priser:

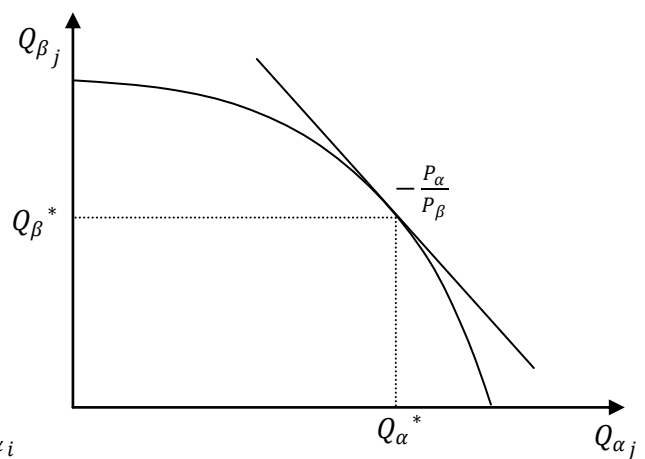
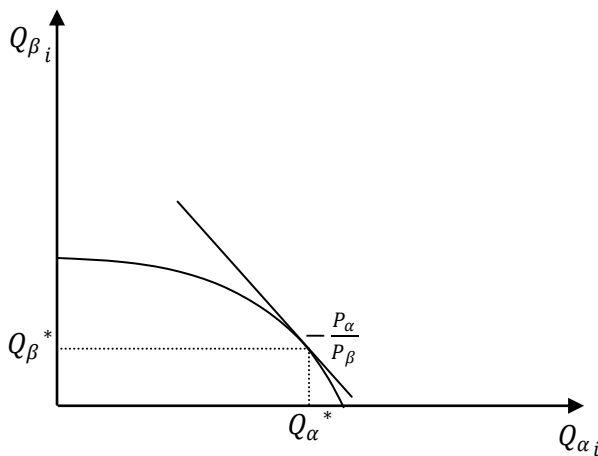
- Substitusjonseffekt: Prisøkning på α i forhold til β gjør at det konsumeres mer av α på bekostning av β .
- Inntektseffekt: Ved eksport av α vil en prisøkning på godet i forhold til β gi større inntekt, og dermed større konsum av begge goder.
- Antar at substitusjonseffekten dominerer, det vil si at prisøkning på α i forhold til β gir større etterspørsel etter β i forhold til α .

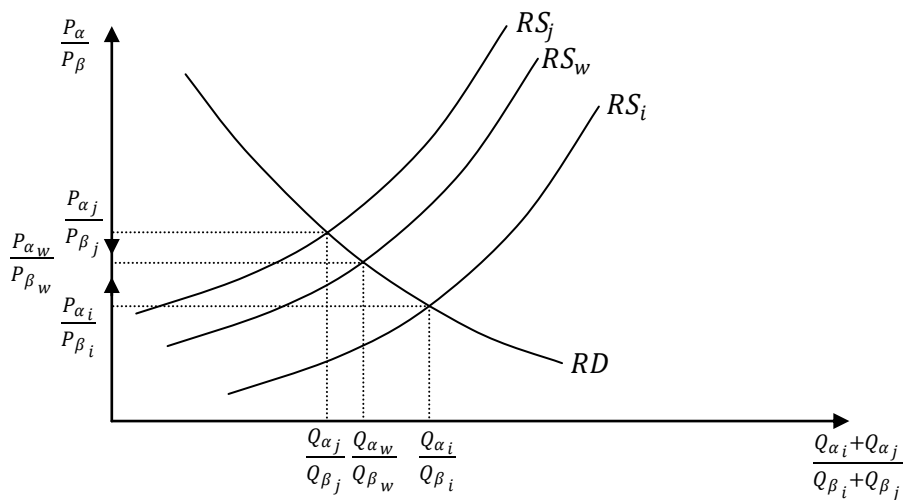
- Likevekt i markedet: Relativt tilbud lik relativ etterspørsel:

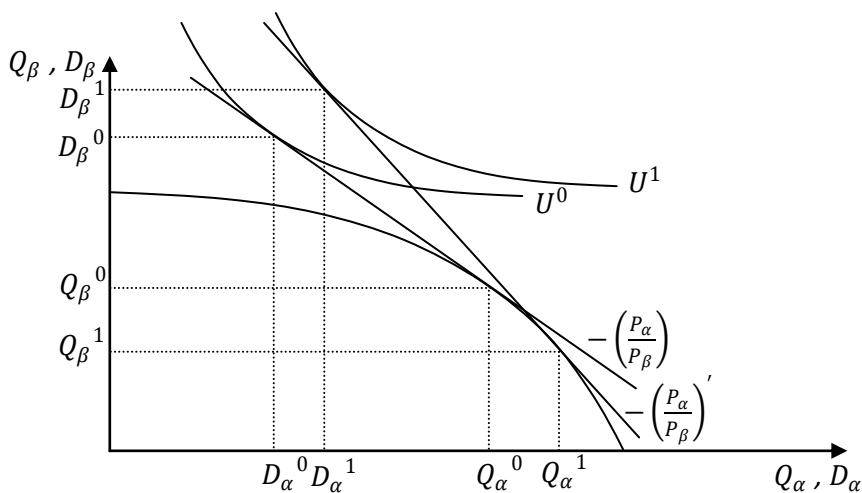
- Åpner for handel mellom land i og land j :
  - Før handel: Antar at land i til gitte priser har relativt stor produksjon av α sammenlignet med land j :

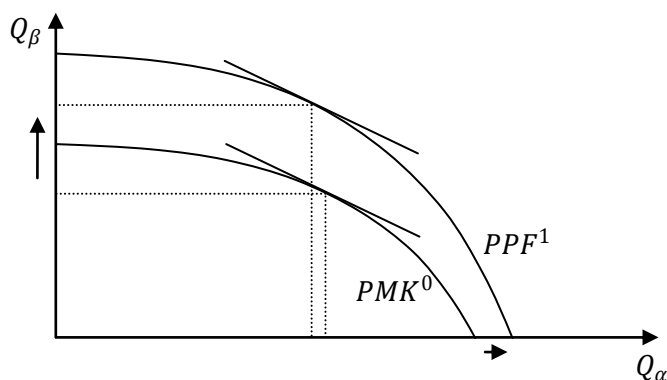
- Dette gir forskjellige relative tilbudskurver:

- Ser at relative priser konvergerer mot hverandre når landene åpner for internasjonal handel. Dette øker den relative prisen på α for land i , og reduserer den relative prisen på α for land j .
- Relative priser og "terms of trade":
  - Relativ handelspris: $\frac{P_{eksport}}{P_{import}}$
  - Økning i relativ handelspris gir økt velferd, reduksjon i relativ handelspris gir tapt velferd.
  - Økning i relativ handelspris når α eksporteres: $\Delta \left(\frac{P_\alpha}{P_\beta} \right) > 0$

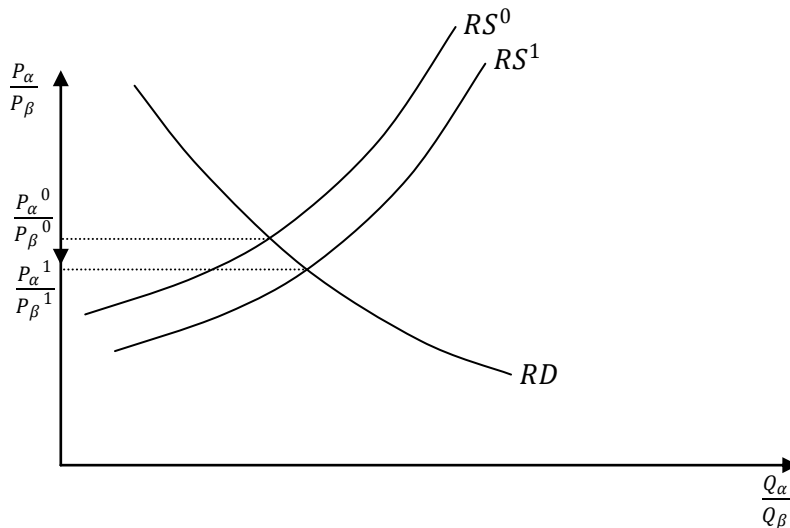

- Tilgang på innsatsfaktorer:
  - Økt tilgang på tilgangsfaktorer skifter produksjonsmulighetskurven ut.
  - Partisk vekst: Produksjonsmulighetskurven skifter mer ut i en retning enn i en annen.
    - Til gitte priser vil partisk vekst gi relativt større produksjon av godet som intensivt bruker innsatsfaktoren som vokser mest:

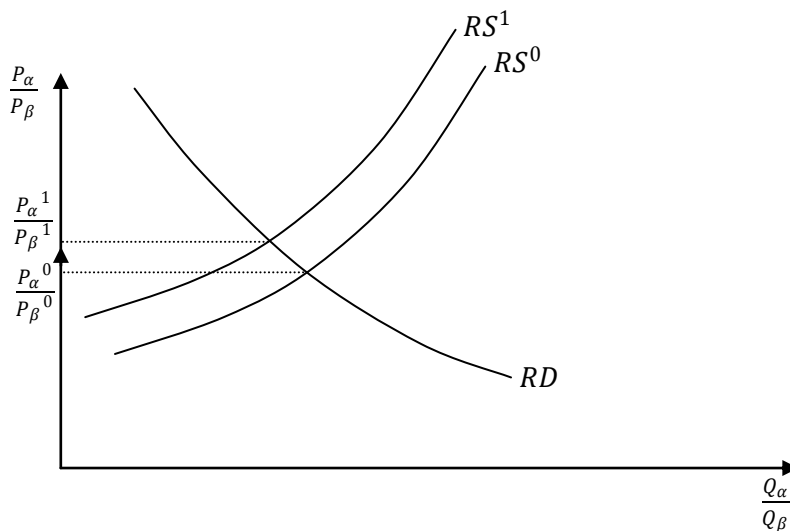

- Eksportpartisk vekst:

- Gir relativ større verdensproduksjon av eksportgodet, RS-kurven skifter ut.
- Gir relativt lavere pris på eksportgodet.
- Forverrer "terms of trade".

- Importpartisk vekst:
  - Gir relativt større verdensproduksjon av importgodet, RS-kurven skifter inn.
  - Gir relativt lavere pris på importgodet.
  - Forbedrer "terms of trade".

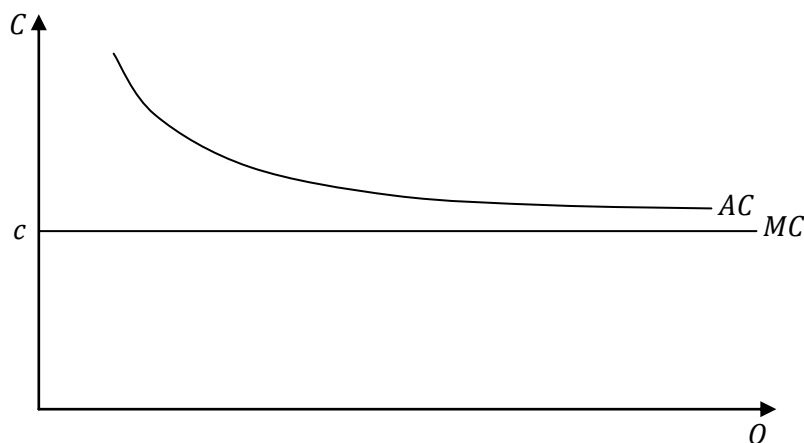

- Toll og subsidier:
  - Toll t på importvaren β :
    - Ny relativ pris innland: $\frac{P_\alpha}{P_\beta + t}$

- Relativ pris utland er fortsatt: $\frac{P_\alpha}{P_\beta}$
- Produsentene i innlandet vil produsere relativt mer β , konsumentene vil etterspørre relativt mer α .
  - RS skifter inn, RD skifter ut.
- Skiftene gir høyere relativ handelspris $\frac{P_{eksport}}{P_{import}}$ for innlandet, "terms of trade" forbedres. Motsatt forverres "terms of trade" for utlandet.
- Subsidie s på eksportvaren α :
  - Ny relativ pris innland: $\frac{P_\alpha + s}{P_\beta}$
  - Relativ pris utland er fortsatt: $\frac{P_\alpha}{P_\beta}$
  - Produsentene i innlandet vil produsere relativt mer α , konsumentene vil etterspørre relativt mer β .
    - RS skifter ut, RD skifter inn.
  - Skiftene gir lavere relativ handelspris $\frac{P_{eksport}}{P_{import}}$ for innlandet, "terms of trade" forverres. Motsatt forbedres "terms of trade" for utlandet.

6. Stordriftsfordeler, uperfekt konkurranse og internasjonal handel

- Konkurransformer:
  - Perfekt konkurranse.
  - Imperfekt konkurranse.
  - Monopol.
- Monopol:
  - Kostnadsfunksjon: $C = F + cQ$
  - Gjennomsnittskostnader: $AC = \frac{F+cQ}{Q} = \frac{F}{Q} + c$
  - Grensekostnader: $MC = c$
  - Etterspørsel: $Q = A - BP$

- Monopolistisk konkurranse med næringsintern handel:

- Tilbudssiden:

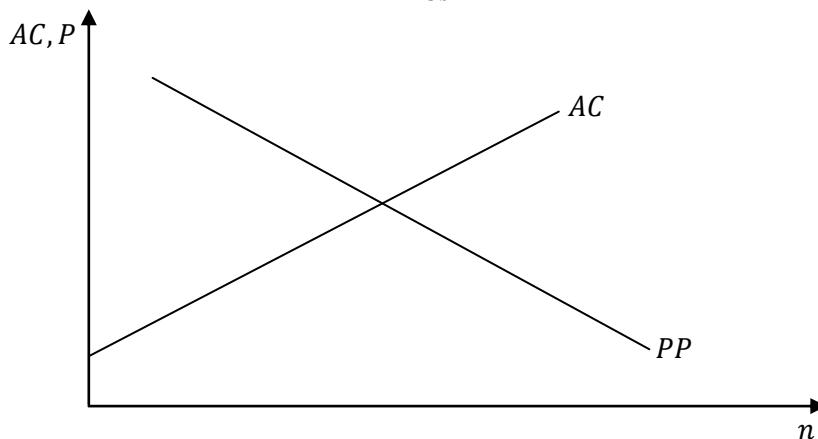
- Kvantum som andel av markedet: $Q = \frac{S}{n}$
- Gjennomsnittskostnader: $AC = \frac{F}{\frac{S}{n}} + c = \frac{F}{S}n + c$
- Grensekostnader: $MC = c$

- Etterspørselssiden:

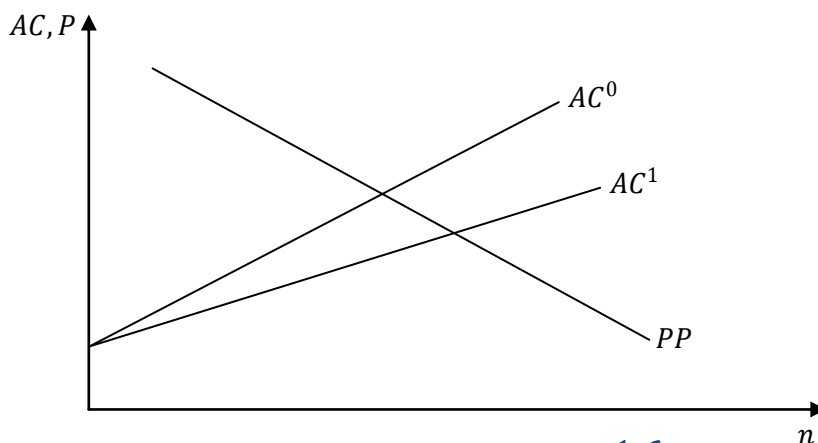
- $Q = S \left(\frac{1}{n} - b(P - \bar{P}) \right) = \left(\frac{S}{n} + Sb\bar{P} \right) - SbP$
- $P = \frac{\left(\frac{S}{n} + Sb\bar{P} \right) - Q}{Sb} \Rightarrow \frac{\partial P}{\partial Q} = -\frac{1}{Sb}$

- $R = PQ$

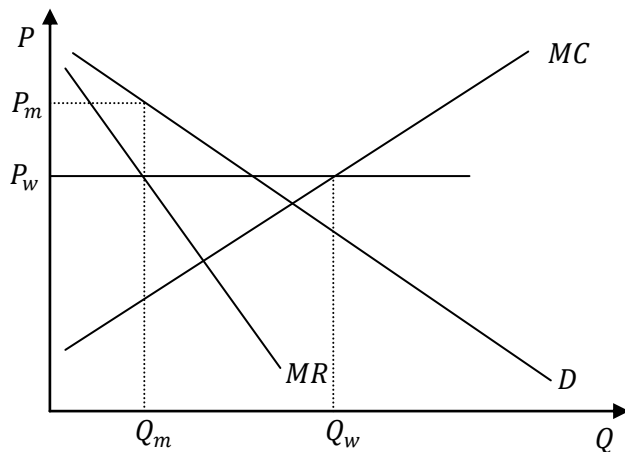
- $MR = \frac{\partial R}{\partial Q} = P - \frac{1}{Sb}Q$
- $MR = MC$ gir:
  - $P - \frac{1}{Sb}Q = c \Rightarrow P = c + \frac{1}{Sb}Q = c + \frac{1}{nb}$

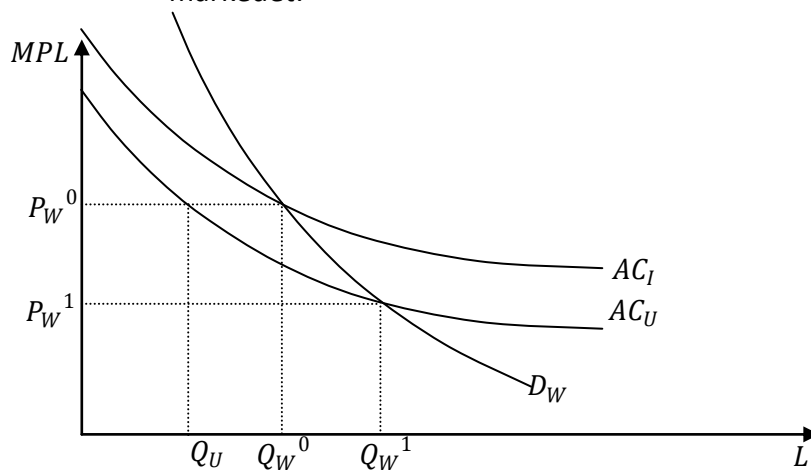
- Hvis prisen er høyere enn gjennomsnittlig kostnad: Profitt og nye bedrifter etablerer.
- Hvis prisen er lavere enn gjennomsnittlig kostnad: Tap og eksisterende bedrifter legger ned.
- Hvis markedet øker: $\Delta S > 0$

- Skalafordeler gir lavere gjennomsnittlige kostnader og åpner for flere bedrifter i markedet.
- Klyngeeffekt: Bedrifter samler seg i ett land.
- Fordel med større marked: Større utvalg differensierte produkter.
- Monopolistisk dumping:
  - Antar monopol i hjemmemarkedet, men frikonkurranse på verdensmarkedet.

- Argument for midlertidig proteksjonisme:
  - Tilfelle der u-landsprodusentene kan produsere billigere, det vil si at man har lavere gjennomsnittskostnadskurve, men der u-landet likevel ikke kan ta over markedet:

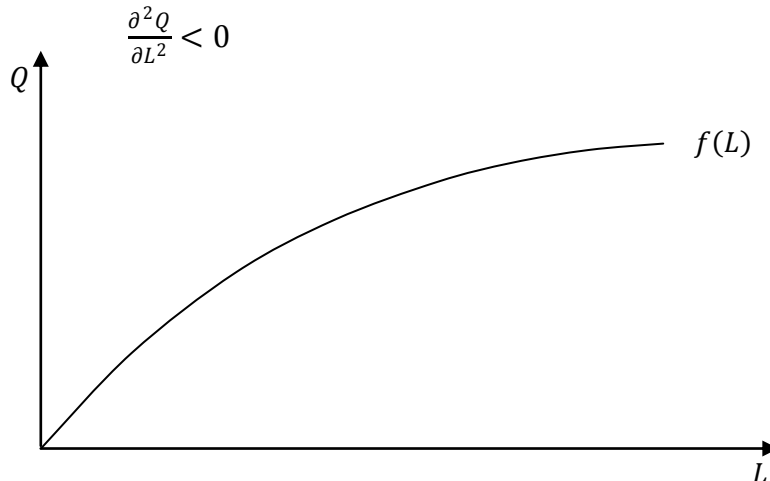

- Ser at u-landsprodusentene må produsere minst Q_U for ikke å tape.
- Dermed har u-landet et argument for å beskytte egen industri inntil u-landsprodusentene produserer minst Q_U .
- Her ser vi at de er i stand til å konkurrere på verdensmarkedet til lavere pris enn produsentene i i-landet, og at samlet verdensproduksjon går opp til Q_W .

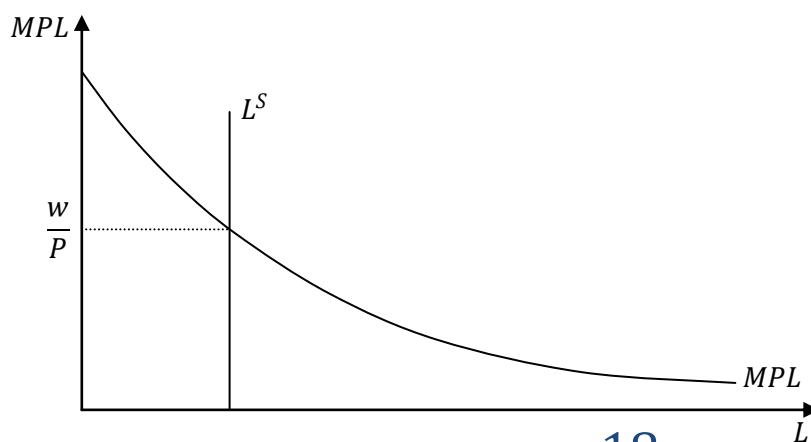

7. Faktormobilitet

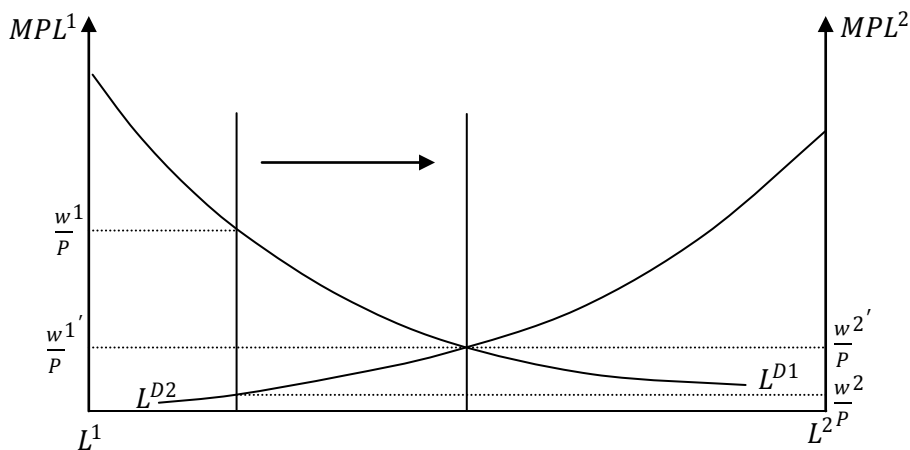
- Makrotendenser i forhold til bevegelser i arbeidskraft:
  - Sør til Nord:
    - Afrika $\Rightarrow$ Europa
    - Latin-Amerika $\Rightarrow$ USA
  - Innad i Nord:
    - Øst-Europa $\Rightarrow$ Vest-Europa
    - Høy mobilitet blant rike og i middelklassen
- Arbeidskraftmobilitet ved endringer i:
  - Inntekt
  - Velferd
- Produksjon og arbeidskraft:
  - Produksjon som funksjon av arbeidskraft: $Q = f(L)$
  - Antar at arbeidskraft har positiv, men avtagende grenseproduktivitet: $\frac{\partial Q}{\partial L} > 0$ og

- Determinering av reallønn:
  - $\pi = PQ - wL = Pf(L) - wL$
  - $\frac{\partial \pi}{\partial L} = P \frac{\partial Q}{\partial L} - w = 0 \quad \Rightarrow \quad \frac{\partial Q}{\partial L} = MPL = \frac{w}{P}$
  - Etterspørselen etter arbeidskraft er slik at grenseproduktiviteten tilsvarer reallønn. Antar eksogent gitt arbeidskraftstilbud:

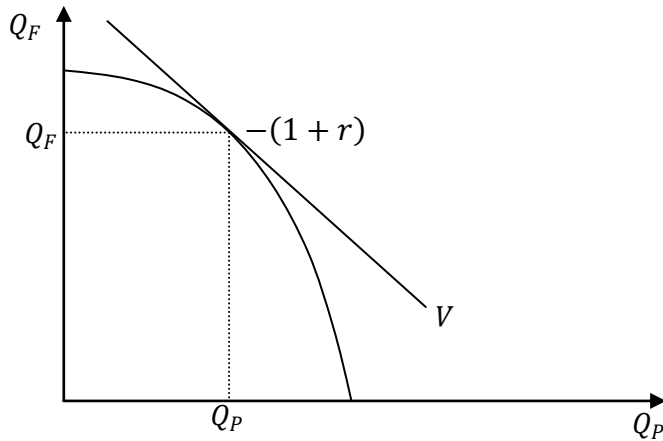
- Arbeidskraftsmobilitet mellom land 1 og land 2:
  - Antar initialt høyere reallønn i land 1 enn i land 2.
  - Total sysselsetting er summen av sysselsettingen i landene: $L = L^1 + L^2$
  - Ved å opprette et felles arbeidsmarked vil arbeidskraftstilbudet flytte fra land 2 til land 1 på grunn av høyere reallønn i land 1.
  - Økt tilgang på arbeidskraft i land 1 gir lavere grenseproduktivitet og reallønn, redusert tilgang på arbeidskraft i land 2 gir økt grenseproduktivitet og reallønn.

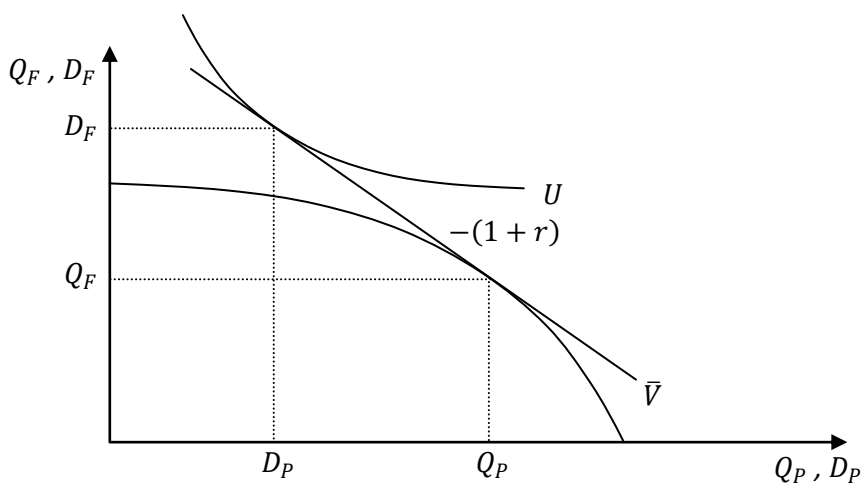
- Konklusjon: Reallønningene konvergerer mot hverandre inntil reallønna er lik i hele markedet.
- Vinnere:
  - Arbeidskraften som flytter fra land 2 til land 1.
  - Arbeidskraften som blir igjen i land 2.
  - Produsenter i land 1.
- Tapere:
  - Arbeidskraften i land 1.
  - Produsenter i land 2.
- Ikke i modellen:
  - Arbeidsledighet
  - Sosiale kostnader som vold og overbefolkning
  - Forskjeller i kompetanse, muligheter for "brain drain".
  - Begrensninger i arbeidskraftmobiliteten
- Empirisk: Arbeidskraftimport har gitt lavere reallønn for ufaglært arbeidskraft i importerende land.
- Tilsvarende analyse for produksjon og realkapital.
- "Intertemporal trade":
  - Antar to perioder nåtid og fremtid.
  - Å låne et beløp i nåtid innebærer tilbakebetaling av $1 + r$ penger i fremtiden.

- Relativ pris på fremtidig produksjon og konsum: $\frac{1}{1+r}$
- Nåverdi av samlet produksjon i de to periodene:

$$V = Q_P + \frac{1}{1+r} Q_F \quad \Rightarrow \quad Q_F = V(1+r) - (1+r)Q_P$$
- Ønsker å maksimere nåverdien av samlet produksjon:

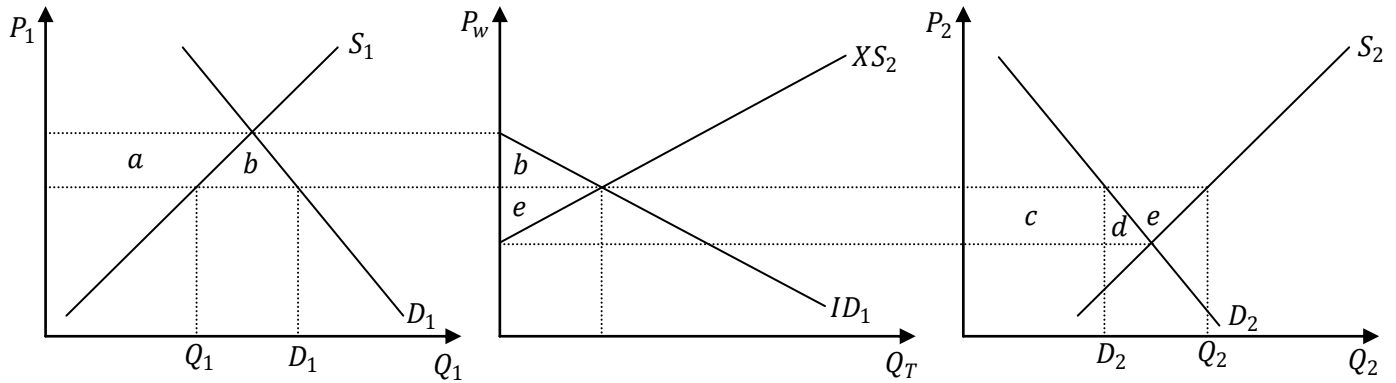
- Budsjettbegrensning: $D_P + \frac{1}{1+r} D_F = Q_P + \frac{1}{1+r} Q_F$:
  - $Q_F = D_F + (1+r)(D_P - Q_P)$

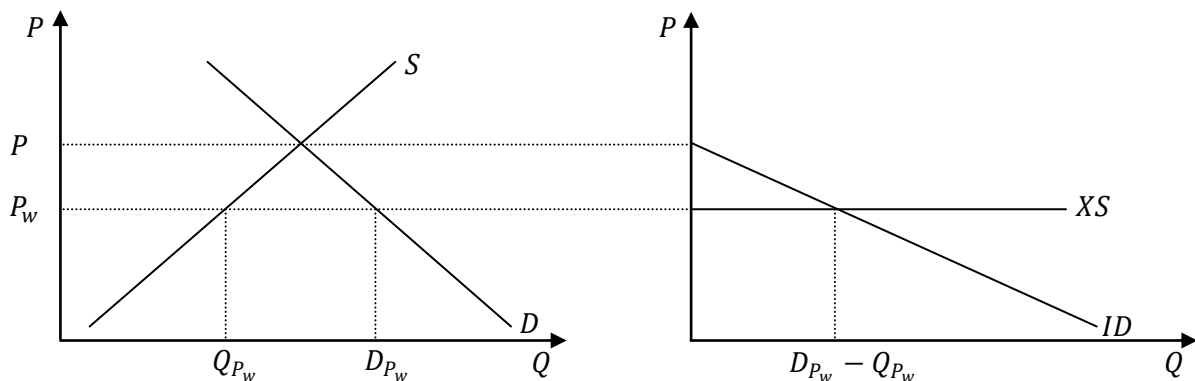
8. Instrumenter i internasjonal handel

- Virkemidler i internasjonal handel:
  - Økonomiske virkemidler:
    - Importtoll
    - Eksportsubsidier
  - Reguleringer:
    - Importkvoter
    - Eksportbegrensninger
  - Industri- og næringspolitikk med handelskonsekvenser:

- Subsidierring av innenlandsk industri
- Reguleringer, konsesjoner, osv.
- Frihandelsmodell med to land og ett gode:
  - Land 1 har overskuddsetterspørsel: $ID_1 = D_1 - Q_1$
  - Land 2 har overskuddstilbud: $XS_2 = Q_2 - D_2$

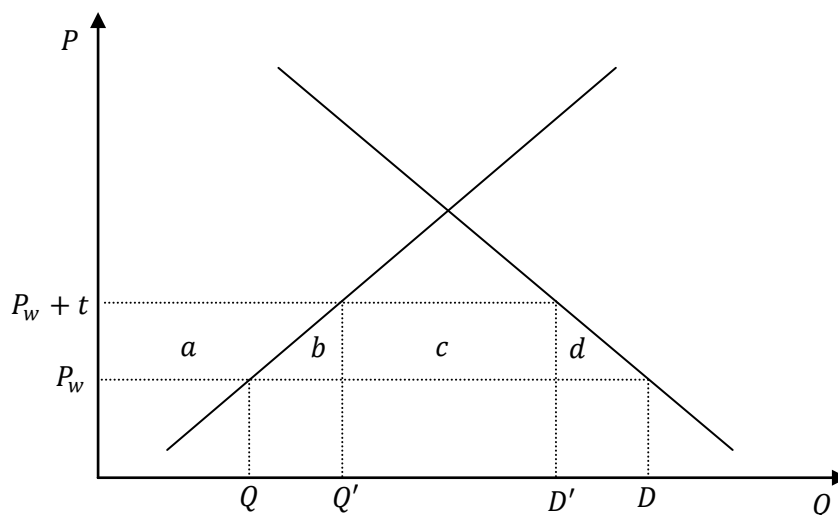

- Vinnere:
  - Konsumenter i land 1: $\Delta KO = a + b$
  - Produsenter i land 2: $\Delta PO = c + d + e$
- Tapere:
  - Produsenter i land 1: $\Delta KO = -a$
  - Konsumenter i land 2: $\Delta KO = -c - d$
- Samfunnsøkonomisk nettooverskudd ved handel:
  - $\Delta SO = \Delta SO_1 + \Delta SO_2 = (a + b - a) + (c + d + e - c - d) = b + e$
- Import i en marginal økonomi i forhold til verdensmarkedet:
  - Åpning for fri import skaper et umiddelbart tilbudsoverskudd som presser prisene ned og innenlandsk etterspørsel opp.
  - Verdensprisen tas for gitt, innføring av import påvirker ikke verdensprisen.

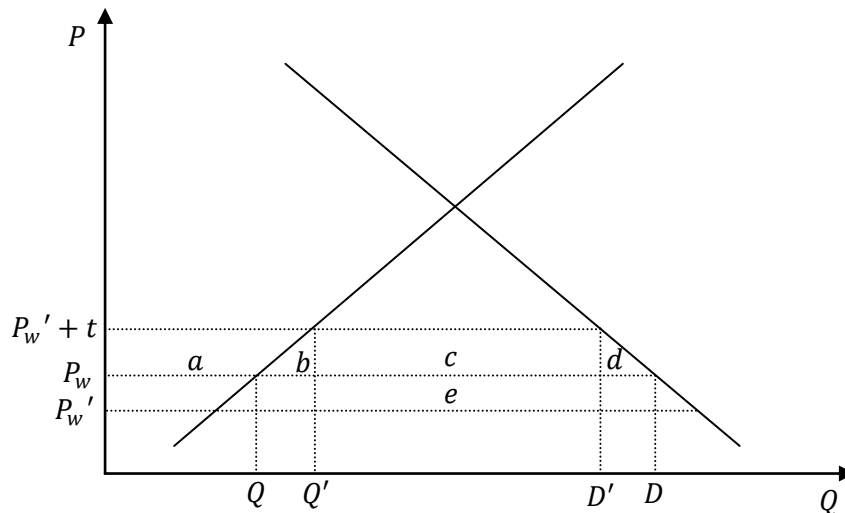

- Effekter av en importtoll t :
  - Marginal økonomi i forhold til verdensmarkedet:
    - Tar verdensprisen for gitt; innføring av importtoll påvirker ikke verdensprisen.

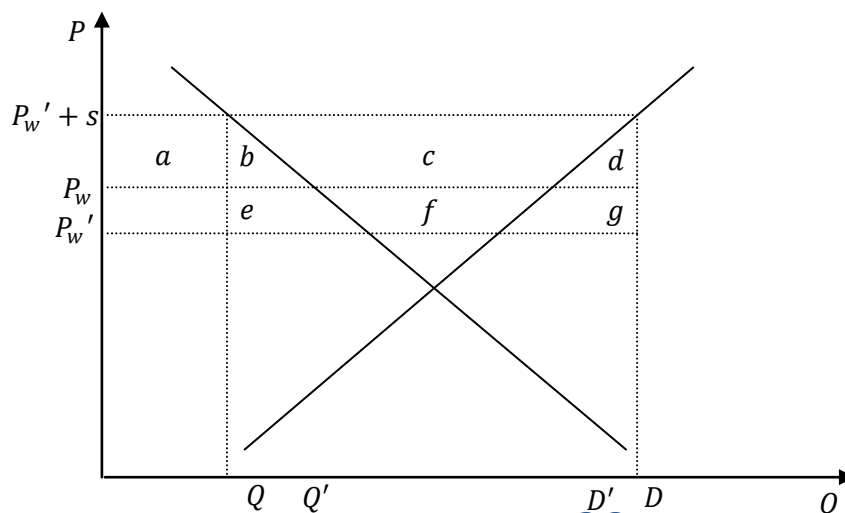
- Markedseffekter:
  - Høyere hjemmepris
  - Større hjemmeproduksjon
  - Mindre hjemmekonsum
  - Mindre import
- Samfunnsøkonomiske effekter:
  - $\Delta KO = -a - b - c - d$
  - $\Delta PO = a$
  - $\Delta G = c$
  - $\Delta SO = \Delta KO + \Delta PO + \Delta G = -b - d$

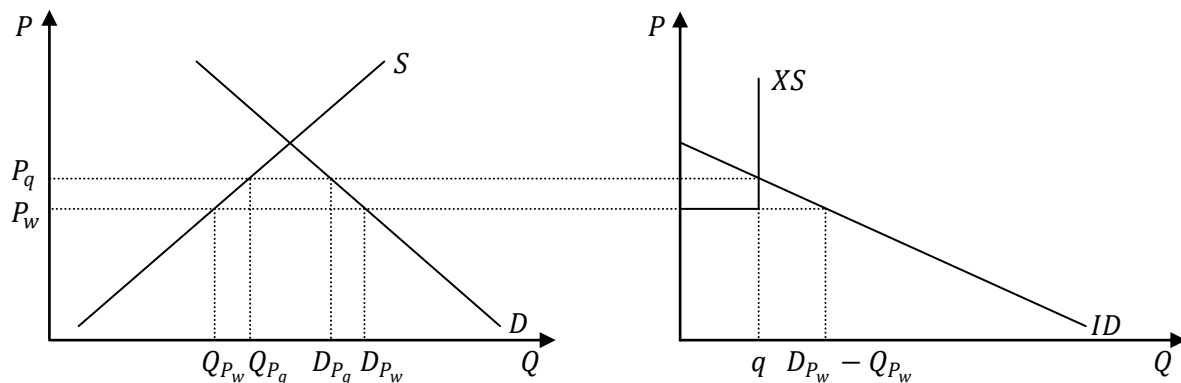
- Signifikant økonomi i forhold til verdensmarkedet:
  - Verdensprisen en funksjon av hjemmeprisen; importtoll påvirker verdensprisen.
  - Markedseffekter:
    - Høyere hjemmepris
    - Lavere verdenspris
    - Større hjemmeproduksjon
    - Mindre hjemmekonsum
    - Mindre import
  - Samfunnsøkonomiske effekter:
    - $\Delta KO = -a - b - c - d$
    - $\Delta PO = a$
    - $\Delta G = c + e$
    - $\Delta SO = \Delta KO + \Delta PO + \Delta G = -b - d + e$
  - Redusert etterspørsel i hjemmemarkedet gir redusert etterspørsel i verdensmarkedet; verdensprisen presses ned.

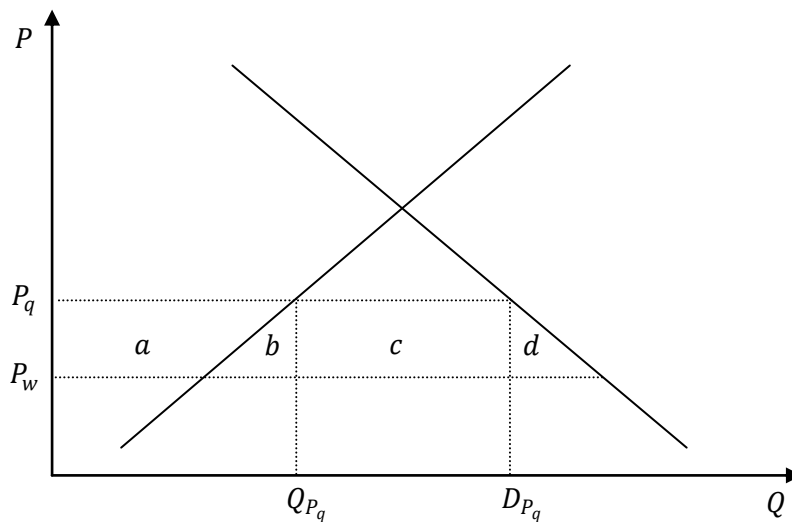
- Effekt av en eksportsubsidie s:
  - Signifikant økonomi i forhold til verdensmarkedet:
    - Verdensprisen en funksjon av hjemmepreisen; importtoll påvirker verdensprisen.
    - Markedseffekter:
      - Høyere hjemmepreis
      - Lavere verdenspris
      - Større hjemmeproduksjon
      - Mindre hjemmekonsum
      - Mer eksport
    - Samfunnsøkonomiske effekter:
      - $\Delta KO = -a - b$
      - $\Delta PO = a + b + c$
      - $\Delta G = -b - c - d - e - f - g$
      - $\Delta SO = \Delta KO + \Delta PO + \Delta G = -b - d - e - f - g$
    - Redusert etterspørsel i hjemmemarkedet gir redusert etterspørsel i verdensmarkedet; verdensprisen presses ned.

- Effekt av en importkvote q :
  - Grafisk for en marginal økonomi i forhold til verdensmarkedet:

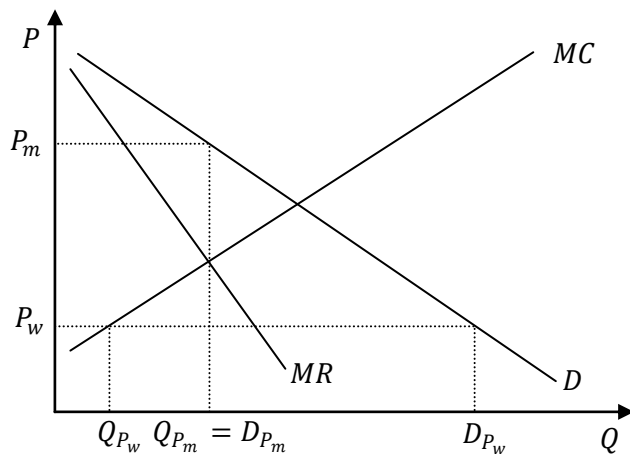

- Markedseffekter:
  - Høyere hjemmepris
  - Større hjemmeproduksjon
  - Mindre hjemmekonsum
  - Mindre import
- Samfunnsøkonomiske effekter:
  - $\Delta KO = -a - b - c - d$
  - $\Delta PO = a$
  - $\Delta SO = \Delta KO + \Delta PO = -b - c - d$
  - $\Delta PO_{Utland} = c$

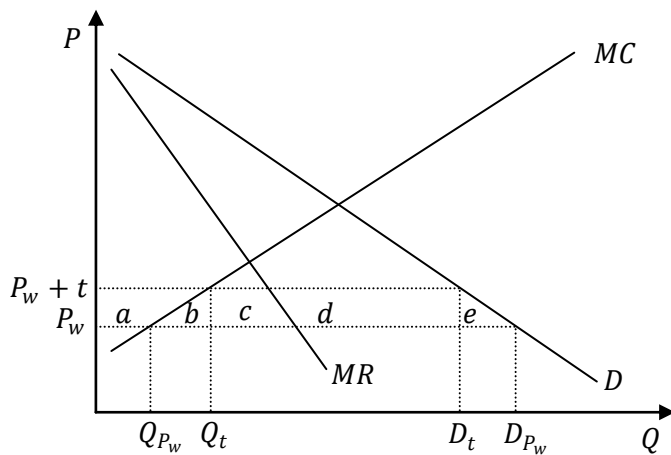

- Monopol i hjemmemarkedet:
  - Åpner for handel:
    - Lavere hjemmepris
    - Mindre hjemmeproduksjon
    - Større hjemmekonsum
    - Import: $D_{P_w} - Q_{P_w}$

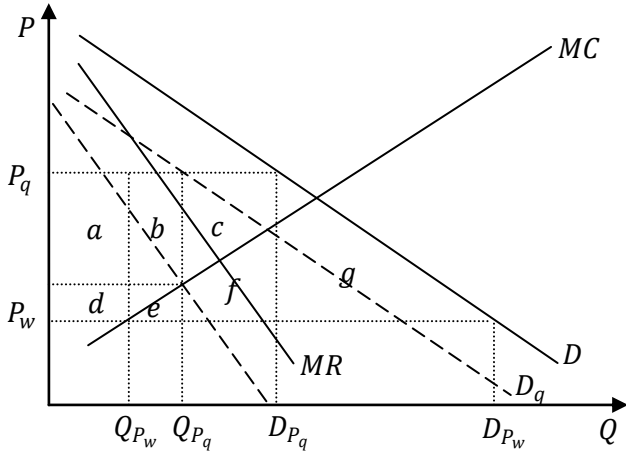

- Virkninger av en tollsats t :
  - Markedseffekter:
    - Høyere hjemmepris
    - Større hjemmeproduksjon
    - Mindre hjemmekonsum
    - Mindre import
  - Samfunnsøkonomiske effekter:
    - $\Delta KO = -a - b - c - d - e$
    - $\Delta PO = a$
    - $\Delta G = c + d$
    - $\Delta SO = \Delta KO + \Delta PO + \Delta G = -b - e$

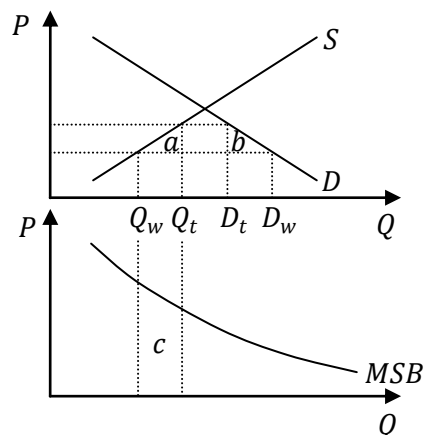
- Effekten av kvoter:
  - Markedseffekter:
    - Lavere hjemmepris
    - Mindre hjemmeproduksjon
    - Større hjemmekonsum
    - Import: $D_{P_w} - Q_{P_w}$
  - Samfunnsøkonomiske effekter:

- $\Delta KO = -a - b - c - d - e - f - g$
- $\Delta PO = a + b$
- $\Delta SO = \Delta KO + \Delta PO = -c - d - e - f - g$
- $\Delta PO_{Utl\ddot{a}nd} = c + f$

9. Politisk økonomi

- Handelsrestriksjoner – hvorfor, hvorfor ikke?
  - For frihandel:
    - Allokterer ressurser effektivt.
    - Utnytter skalaøkonomier.
    - Fremmer konkurranse og innovasjon.
    - Mindre lobbyisme fra interessegrupper.
  - For restriksjoner:
    - Forbedring av handelsbetingelser, relevant for store land.
    - Kan utjevne innenlandske markedsfeil som eksternaliteter.
      - Eksempel med positiv eksternalitet: Hvis de positive eksternalitetene er større enn effektivitetstapet vil det lønne seg med importtoll: $a + b \leq c$

- Inntektsfordeling.
- Sentralt for handelspolitikk på internasjonalt nivå: restriksjoner kan virke lønnsomt i ett land, men samtidig skade et annet.
- Hvorfor handelsavtaler? "Vi skal unngå restriksjoner hvis dere gjør det samme."
- NAFTA: Individuell tilnærming til tredjeparter.
- EU: Kollektiv tilnærming til tredjeparter.

10. Handelspolitikk i utviklingsland

- Sentralt for utviklingsland:
  - Fremme industrialisering og FDI.
  - Takle svak innenlandsk vekst.
  - Nedbygging av vestlige handelsbarrierer.
- Argument for importhemmende proteksjonisme i utviklingsland: Nyetablerte bedrifter/sektorer må gjennom en tryggere etablerings- og oppbyggingsfase før de kan konkurrere med store, vestlige selskaper.
  - De senere år har argumentet tapt terreng på grunn av svak empirisk sammenheng.
- HPAE: "High Performance Asian Economies"
  - Liten grad av importhemmende proteksjonisme.
  - Veldig høy vekst.
  - Større grad av eksportfremmende tiltak.

11. Kontroverser innenfor handelspolitikken

- Diskusjonstema: Strategisk handelspolitikk
  - Tiltak for å sikre konkurranseutsatte næringers posisjon i forskjellige markeder
    - Eksportfremmende tiltak: Fremmer eksporterende næringers posisjon i utenlandske markeder.
    - Importhemmende tiltak: Fremmer importkonkurrerende næringers posisjon i innenlandske markeder.
  - Argumenter for en aktiv handelspolitikk:
    - Fremme industrier som har teknologiske eksternaliteter.
    - Brander-Spencer: Subsidiere konkurranseutsatte næringer når disse kjemper om markedsandeler som overgår subsidien.
- Diskusjonstema: Lave lønninger i utviklingsland
  - Politikere i u-land: Vestlige selskaper utnytter billig u-landsarbeidskraft.
  - Vestlige selskaper: Alternativet for arbeiderne er verre.
- Diskusjonstema: Arbeidskraftmobilitet
  - Økonomer: Arbeidskraftmobilitet effektiviserer produksjonen og øker samlet velstand.

- Vestlige arbeidstakere: Billig arbeidskraft en trussel for velstanden blant vestlige arbeidstakere.
- Arbeidskraftimport: Kulturell berikelse eller kulturelt tap?
- Diskusjonstema: Miljøproblematikken
  - Utviklingsland: Vestlige land har høyere velstand, og er derfor i bedre stand til å foreta miljøtiltak.
  - Vestlige land: Bekymret for økende utslipp i utviklingsland.

12. Det internasjonale pengesystemet 1870-1973

- I en åpen økonomi ønsker man.
  - Intern balanse: Sysselsetting og stabile priser.
  - Ekstern balanse: Nettoeksport.
- Gullstandarden en mekanisme for å sikre ytre ekstern balanse. Avsluttet ved inngangen til 1. verdenskrig.
- Depresjon fra 1929, resultatet var økt fokus på intern balanse fremfor ekstern balanse.
  - Man forsøkte å unngå problemer med ekstern balanse gjennom isolerende tiltak i forhold til resten av verden.
- IMF's motivasjon: Å etablere faste valutakurser.
- Valutaveksling tilbake i Europa i 1958, førte til større grad av økonomisk aktivitet.
- Fast valutakurs førte til at land importerte inflasjon fra USA, systemet imploderte i 1973.

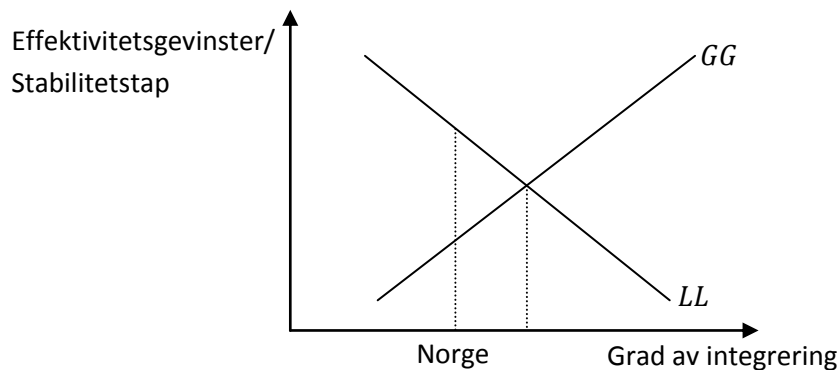
13. Makroøkonomisk politikk og flytende rente

- Argumenter for flytende valutakurs:
  - Gjør pengepolitikken til et virkemiddel for å oppnå intern og ekstern balanse.
  - Man unngår asymmetri i pengemarkedet ved at dollaren ikke lenger er like dominerende, og at USA også for muligheten til å devaluere i forhold til annen valuta.
  - Flytende valutakurs som automatisk stabilisator ved etterspørselssjokk.
- Argumenter mot flytende valutakurs:
  - Mister disiplinen knyttet til fast valutakurs.
  - Åpner for spekulering i pengemarkedssjokk.
  - Uforutsigbare priser og fall i internasjonale investeringer.
  - Ukoordinert økonomisk politikk.
  - Hensyn til ønsket valutakurs så viktig at den pengepolitiske friheten blir en illusjon.
- I tiden 1973-80 fungerte flytende valutakurs stort sett godt.
- Valutakursstabilitet ble nedprioritert utover 90-tallet til fordel for inflasjonsmål.

- Under flytende valutakursregimer har vestlige markeder blitt sterkt integrerte og velfungerende.

14. Optimale valutaområder - EMU

- Europeiske Monetære Union - felles valuta, felles sentralbank.
  - Debatten:
    - Mikroøkonomisk: Enklere å drive handel på tvers av landegrenser.
    - Makroøkonomisk: Vanskeligere å drive pengepolitikk.
- Optimale valutaområder har:
  - Symmetriske sjokk.
  - Fleksible arbeidsmarkeder.
  - Arbeidskraftmobilitet.
- Gevinster og kostnader ved å bli med i valutaregime:

15. Det globale kapitalmarkedet

- Risikoaverse investorer ønsker å spre risiko over flere kapitalmarkeder.
- Finansielle transaksjoner:
  - Bankinnskudd
  - Obligasjoner
  - Aksjer
  - Derivater
- Klar tendens: Økende grad av internasjonal kapitalflyt og utenlandske banker.
- Utenlandsk valuta i en bank påvirker ikke landets pengemengde; banken mottar bare mer kapital i form av annen valuta.
- Utenlandsk bankvirksomhet har ikke vært kontrollert for markedsfeil på samme måte som andre markeder; trend mot mer mellomnasjonalt samarbeid for å kontrollere internasjonale kapitalmarkeder.

16. Utviklingsland: Vekst, krise og reform

- Enorm forskjell i nasjonalprodukt per innbygger og velferd mellom land med forskjellig økonomisk utvikling.
- Konvergenhypotesen passer ikke for mange utviklingsland, men Øst-Asia har hatt en formidabel vekst siden 1960-tallet.
- De fleste utviklingsland har minst et av følgende:
  - Stor offentlig sektor.
  - Historie med betydelig inflasjon og forsøk på seigniorage.
  - Lite utviklede kredittinstitusjoner og kapitalmarkeder.
  - Fast valutakurs.
  - Eksport av enkle husholdningsvarer.
  - Korrupsjon og svake juridiske institusjoner.

17. Rødsethmodellen

- Forutsetninger:
  - Marginal, åpen økonomi.
  - Frikonkurransse.
  - Fast valutakurs.
  - Ledig produksjonskapasitet.
  - Økonomisk dualisme; konkurranseutsatt og skjermet sektor.
  - Homogen arbeidskraft; altså lik nominallønn i begge sektorer.
  - Etterspørselsbestemt produksjon i skjermet sektor.

- Relasjoner:

$$1. Y_t = g_t(N_t) \quad \Rightarrow \quad \frac{\partial Y_t}{\partial N_t} > 0 \text{ og } \frac{\partial^2 Y_t}{\partial N_t^2} < 0$$

$$2. N_t = N_t \left(\frac{w}{P_t} \right) \quad \Rightarrow \quad \frac{\partial N_t}{\partial \frac{w}{P_t}} < 0$$

$$3. X = Y_t - C_t - G_t$$

$$4. C_t = C_t(P_t, P_n, Y) \quad \Rightarrow \quad \frac{\partial C_t}{\partial P_t} < 0, \frac{\partial C_t}{\partial P_n} > 0 \text{ og } \frac{\partial C_t}{\partial Y} > 0$$

$$5. P_t = EP^*$$

$$6. Y_n = a_n N_n$$

$$7. Y_n = C_n + G_n$$

$$8. C_n = C_n(P_t, P_n, Y) \quad \Rightarrow \quad \frac{\partial C_n}{\partial P_t} > 0, \frac{\partial C_n}{\partial P_n} < 0 \text{ og } \frac{\partial C_n}{\partial Y} > 0$$

$$9. P_n a_n = w \quad \Rightarrow \quad P_n = \frac{w}{a_n}$$

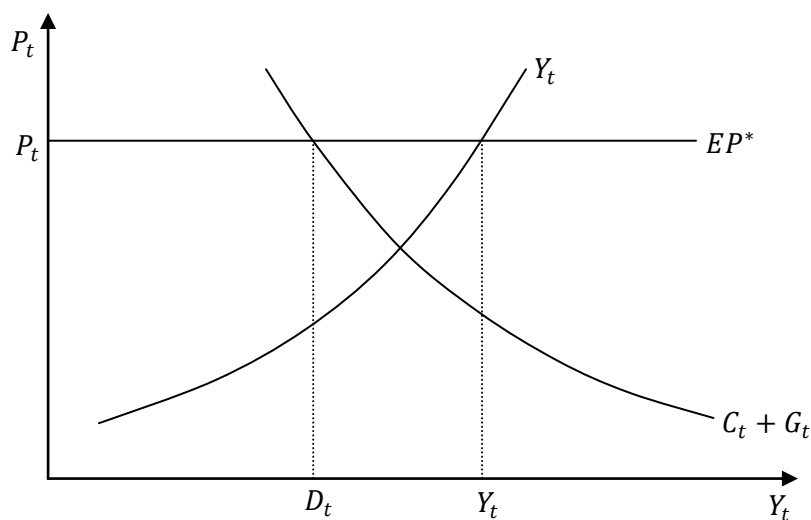
$$10. Y = (1 - \sigma)Y_d$$

$$11. Y_d = (1 - \tau)(P_t Y_t + P_n Y_n)$$

$$12. N = N_t + N_n$$

- Determinering:

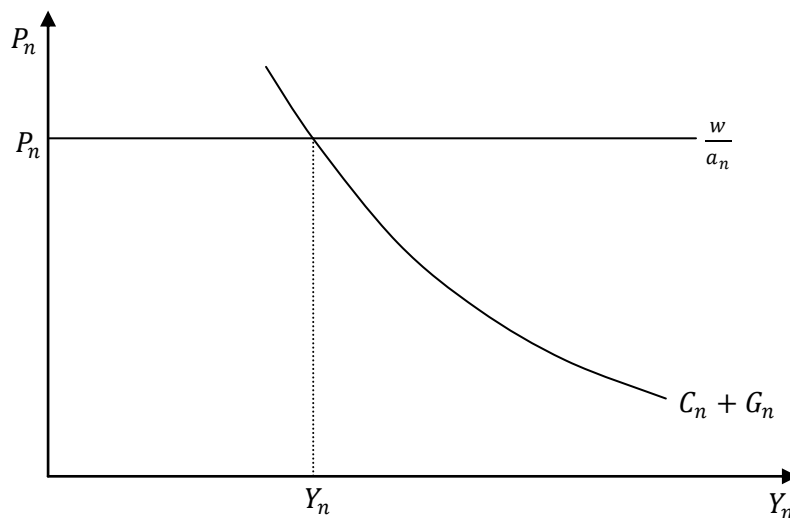
- Endogene: $N_t, Y_t, P_t, C_t, X, N_n, Y_n, P_n, C_n, Y, Y_d, Y$
- Eksogene: w, E, G_t, G_n, τ
- Parametre: P^*, a_n, σ
- Løsning av modellen:
  - Konkurransutsatt sektor:
    - Tilbudssiden:
      - Setter 2. inn i 1. Og ser at sammenhengen mellom pris og tilbud er positiv: $Y_t = Y_t\left(\frac{w}{P_t}\right) \quad \frac{\partial Y_t}{\partial \frac{w}{P_t}} < 0 \quad \Rightarrow \quad \frac{\partial Y_t}{\partial P_t} > 0.$
      - Ser av 3. at overskuddsproduksjonen etter konsum går ut som eksport: $X = Y_t - C_t - G_t$
    - Etterspørselssiden:
      - Setter 11. inn i 10.: $Y = (1 - \sigma)(1 - \tau)(P_t Y_t + P_n Y_n)$
      - 10. inn i 4.: $C_t = C_t(P_t, P_n, (1 - \sigma)(1 - \tau)(P_t Y_t + P_n Y_n))$
      - Ser at prisen virker inn på konsumet både gjennom en substitusjons- og en inntektseffekt. Antar at substitusjonseffekten dominerer, det vil si at $\frac{\partial C_t}{\partial P_t} < 0.$
    - Pris:
      - Av 5. ser vi at prisen i konkurransutsatt sektor er gitt av verdensprisen: $P_t = EP^*$
    - Grafisk:

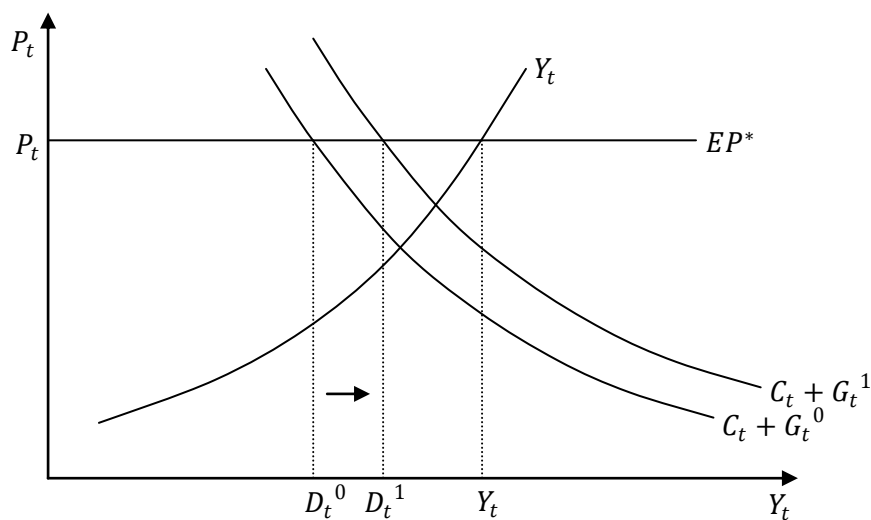
- Skjermet sektor:
  - Tilbudssiden:
    - Produktfunksjonen vises av 6., der produksjonen bestemmes av den konstante grenseproduktiviteten og sektorens sysselsetting: $Y_n = a_n N_n$
  - Etterspørselssiden:

- Ser av 7. at produksjonsetterspørselen i skjermet sektor gis av privat og offentlig konsumetterspørsel: $Y_n = C_n + G_n$
- Setter 11. inn i 10.: $Y = (1 - \sigma)(1 - \tau)(P_t Y_t + P_n Y_n)$
- 10. inn i 8.: $C_n = C_n(P_t, P_n, (1 - \sigma)(1 - \tau)(P_t Y_t + P_n Y_n))$
- Ser at prisen virker inn på konsumet både gjennom en substitusjons- og en inntektseffekt. Antar at substitusjonseffekten dominerer, det vil si at $\frac{\partial C_n}{\partial P_n} < 0$.
  - Pris: Ser av 8. at $P_n = \frac{w}{a_n}$. Antar konstant produktivitet.
  - Grafisk:

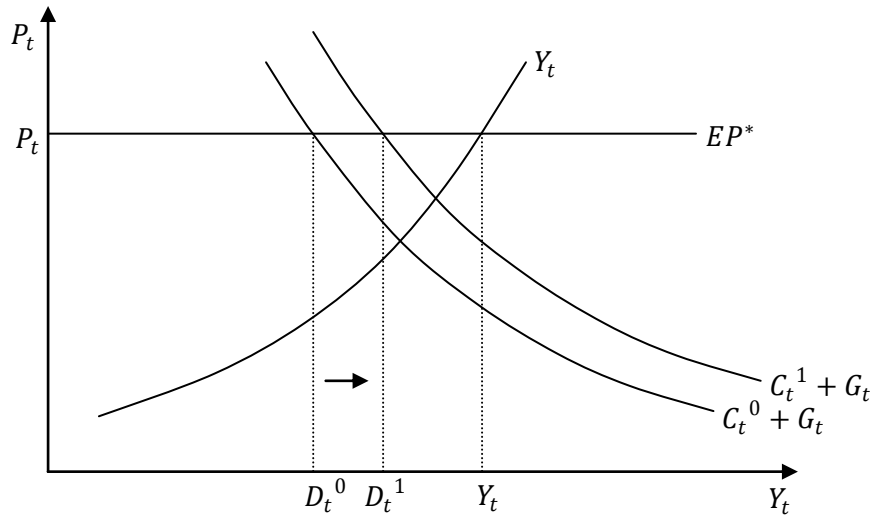
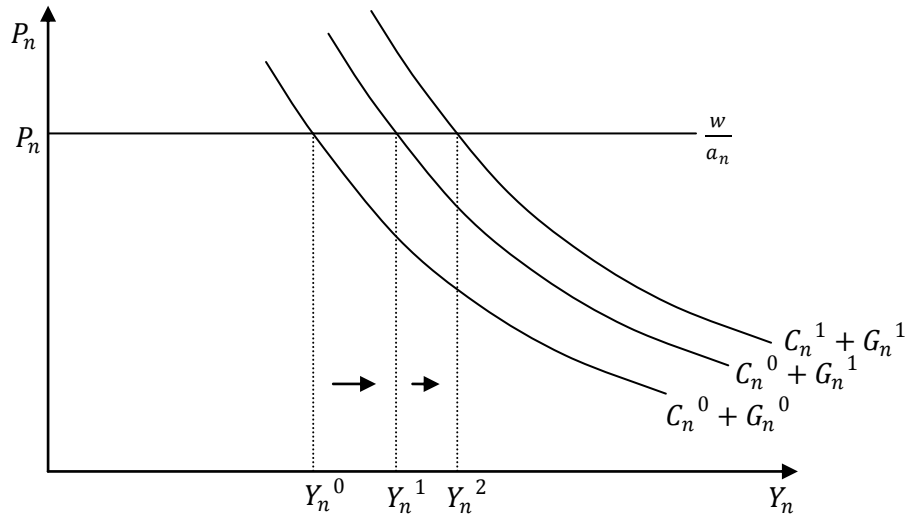

- Case: Økt offentlig forbruk
  - Konkurransutsatt sektor: $\Delta G_t > 0$
    - $\Delta D_t > 0 \Rightarrow \Delta X < 0$

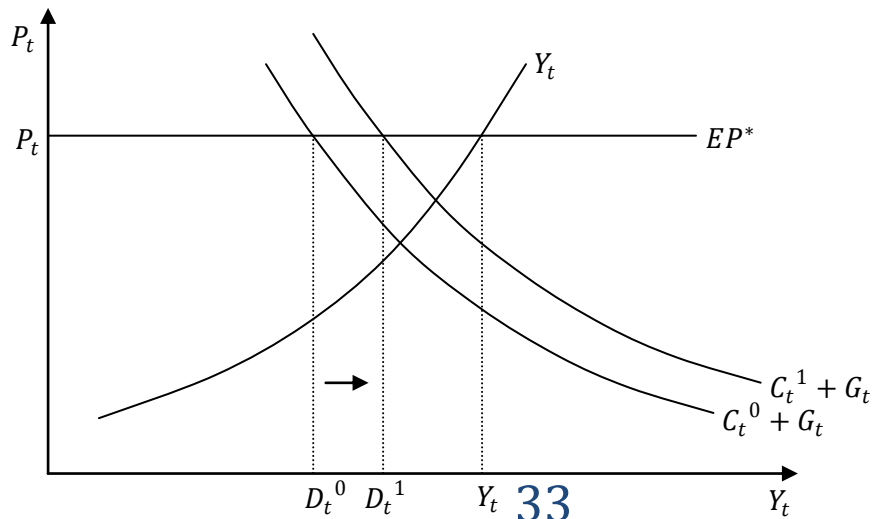
- Skjermet sektor: $\Delta G_n > 0$
  - $\Delta Y_n > 0 \Rightarrow \Delta C_n > 0$ og $\Delta C_t > 0$

- $\Delta C_n > 0 \Rightarrow \Delta Y_n > 0$
- $\Delta C_t > 0 \Rightarrow \Delta D_t > 0$

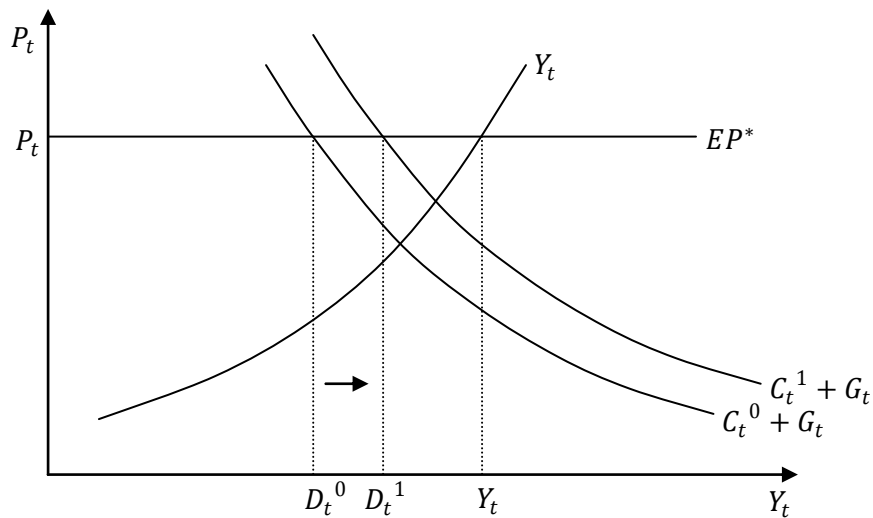
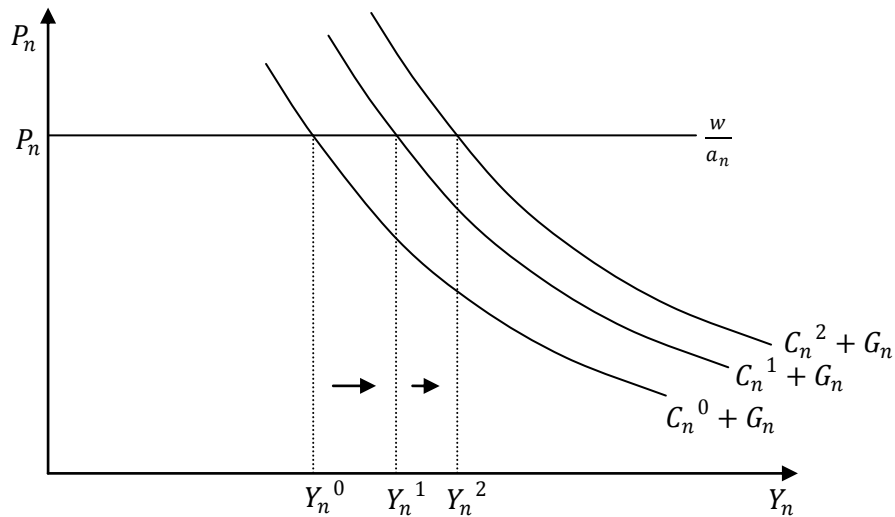

- Redusert skattesats:

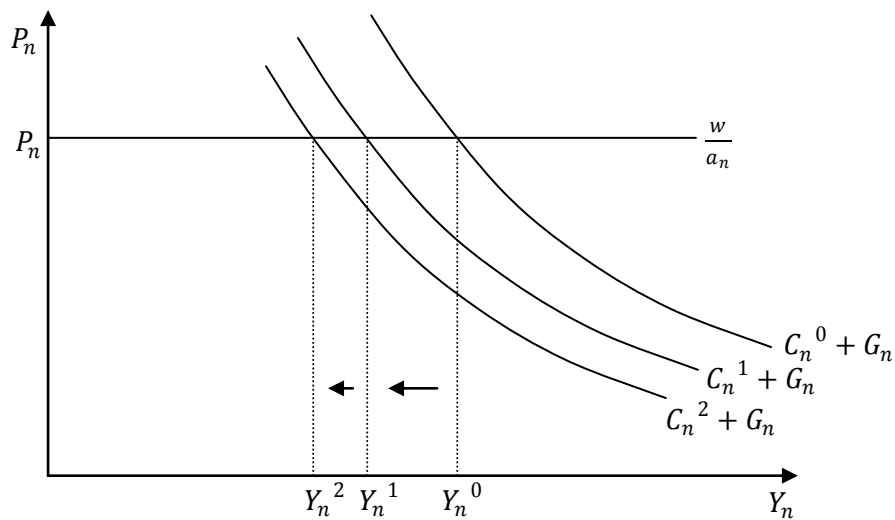
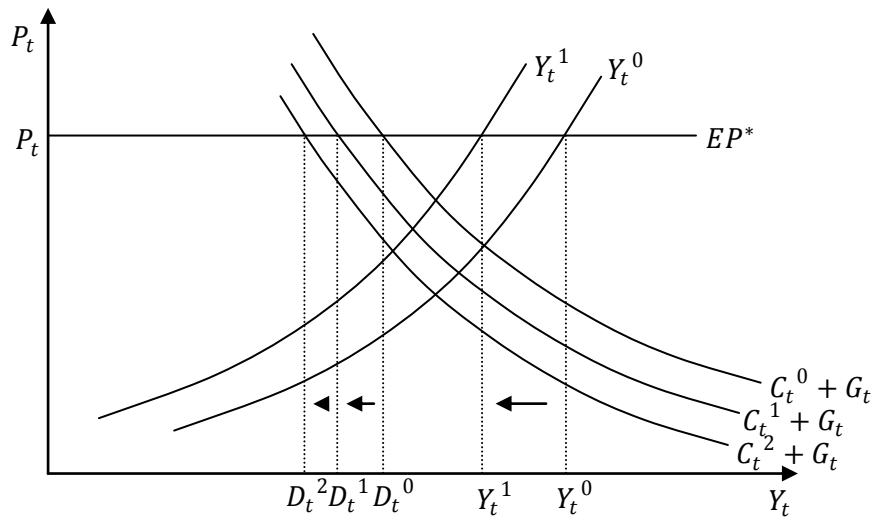
- Konkurransetsatt sektor: $\Delta \tau < 0$
  - $\Delta C_t > 0 \Rightarrow \Delta D_t > 0 \Rightarrow \Delta X < 0$

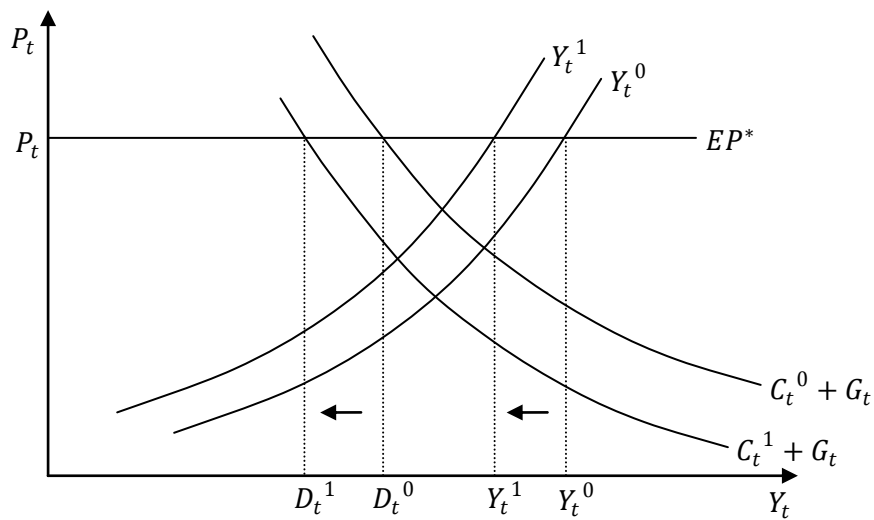
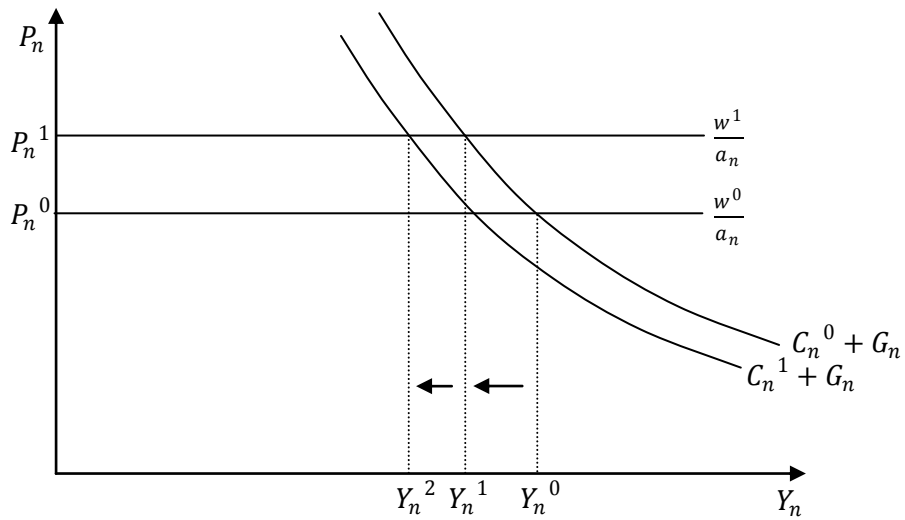
- Skjermet sektor: $\Delta\tau < 0$
  - $\Delta C_n > 0 \Rightarrow \Delta Y_n > 0$
    - $\Delta Y_n > 0 \Rightarrow \Delta C_n > 0$ og $\Delta C_t > 0$
      - $\Delta C_t > 0 \Rightarrow \Delta D_t > 0$

- Case: Økt lønn
  - Konkurransetsatt sektor: $\Delta w > 0$
    - $\Delta Y_t < 0 \Rightarrow \Delta X < 0, \Delta C_n < 0$ og $\Delta C_t < 0$
      - $\Delta C_t < 0 \Rightarrow \Delta D_t < 0 \Rightarrow \Delta X > 0$
      - $\Delta C_n < 0 \Rightarrow \Delta Y_n < 0$
        - $\Delta Y_n < 0 \Rightarrow \Delta C_n < 0$ og $\Delta C_t < 0$

- Skjermet sektor: $\Delta w > 0$
  - $\Delta P_n > 0 \Rightarrow \Delta Y_n < 0$
    - $\Delta Y_n < 0 \Rightarrow \Delta C_n < 0$ og $\Delta C_t < 0$
      - $\Delta C_n < 0 \Rightarrow \Delta Y_n < 0$
      - $\Delta C_t < 0 \Rightarrow \Delta D_t < 0$
    - $\Delta P_n > 0 \Rightarrow \Delta C_n < 0$ og $\Delta C_t > 0$
      - $\Delta C_t > 0 \Rightarrow \Delta D_t > 0$
  - $\Delta Y_t < 0 \Rightarrow \Delta X < 0, \Delta C_n < 0$ og $\Delta C_t < 0$

- Antar at inntektseffekten $\Delta Y_t < 0$ og $\Delta Y_n < 0$ dominerer over substitusjonseffekten $\Delta P_n > 0$, slik at den samlede effekten er $\Delta C_t < 0$.